

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
від «____» _____ 2025 р.
Завідувач кафедри Олександр РЕБРІЙ
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІДЮСТИЛЮ СТИГА ЛАРССОНА
В РОМАНІ «ДІВЧИНА З ТАТУЮВАННЯМ ДРАКОНА»

Виконавець:

студентка II курсу магістратури,
групи АМПЗ-61
Онищук Анна Вадимівна

Керівник роботи:

Івахненко Антоніна Олександрівна,
к.ф.н., доц., доц. кафедри
перекладознавства імені Миколи
Лукаша

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____
кількість балів: _____
Підпис керівника _____

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № ____ від «____» _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНОГО РОМАНУ.....	7
1.1. Жанрові ознаки детективного роману та їх відтворення у перекладі....	7
1.2. Ідіостиль Стіга Ларссона та специфіка його відтворення українською мовою.....	11
1.3. Стилiстично маркована лексика в детективному романі.....	16
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНОГО РОМАНУ.....	22
2.1. Передача спеціальної термінології (юридичної, криміналістичної, наукової).....	22
2.2. Відтворення напруги, інтриги та атмосфери.....	26
2.3. Передача стилю автора та мовної характеристики персонажів.....	31
2.4. Передача сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів.....	36
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ СТІГА ЛАРССОНА «ЧОЛОВІКИ, ЩО НЕНАВИДЯТЬ ЖІНОК».....	44
3.1. Відтворення жанрових ознак детективного роману в перекладі.....	44
3.2. Передача ідіостилу Стіга Ларссона українською мовою.....	47
3.3. Особливості передачі стилістично маркованої лексики.....	52
Висновки до розділу 3.....	58
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	70
SUMMARY.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Переклад детективної літератури становить одну з найскладніших галузей художнього перекладу, оскільки вимагає не лише передачі змісту, а й збереження жанрової специфіки, стилістичних особливостей та атмосфери напруги, притаманної детективному роману. У сучасному літературознавстві та перекладознавстві спостерігається зростання наукового інтересу до проблем відтворення жанрових характеристик детективу, що пояснюється як популярністю цього жанру серед читачів, так і необхідністю теоретичного осмислення перекладацьких стратегій у роботі з текстами такого типу [43, с. 93].

Роман Стіга Ларссона «Дівчина з татуюванням дракона» є показовим прикладом сучасного детективного жанру, що поєднує елементи класичного детективу, політичного трилера та соціального роману, а його переклад українською мовою демонструє численні лексико-стилістичні труднощі, пов'язані з передачею ідіостилю автора, спеціальної термінології та засобів створення напруги. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу перекладацьких рішень у роботі з детективним текстом, що дозволить виявити оптимальні стратегії відтворення жанрових та стилістичних особливостей оригіналу.

Об'єкт дослідження — лексико-стилістичні особливості детективного роману в оригіналі та перекладі.

Предмет дослідження — способи та стратегії передачі стилістично маркованої лексики, жанрових ознак та ідіостилю автора в українському перекладі детективного роману.

Мета дослідження полягає у виявленні лексико-стилістичних труднощів перекладу детективного роману та шляхів їх подолання.

Завдання дослідження:

1. Визначити жанрові ознаки детективного роману та специфіку їх відтворення у перекладі.
2. Охарактеризувати ідіостиль Стіга Ларссона та виявити особливості його передачі українською мовою.
3. Систематизувати стилістично марковану лексику детективного роману (сленг, діалектизми, професійна лексика, засоби створення напруги) та визначити способи їх передачі в перекладі.
4. Визначити способи передачі спеціальної термінології (юридичної, криміналістичної, наукової) в українському перекладі роману.
5. Визначити способи відтворення напруги, інтриги та атмосфери у перекладі детективного тексту.
6. Виявити стратегії передачі стилю автора та мовної характеристики персонажів у перекладі.
7. Здійснити комплексний аналіз українського перекладу роману на рівні відтворення жанрових ознак, ідіостилю та стилістично маркованої лексики.

Матеріал дослідження – текст роману Стіга Ларссона *The Girl with the Dragon Tattoo* в англійському перекладі Рега Кіланда та його український переклад, виконаний Володимиром Верховенем.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використано систему загальнонаукових та спеціальних методів дослідження:

- **описовий метод** – для характеристики жанрових ознак детективного роману та ідіостилю Стіга Ларссона;
- **метод компаративного аналізу** – для зіставлення англійського та українського текстів;
- **метод лінгвостилістичного аналізу** – для виявлення стилістичних особливостей англійського та українського текстів;
- **метод контекстуального аналізу** – для визначення функціонального навантаження стилістично маркованої лексики;

- **метод систематизації та класифікації** – для впорядкування виявлених перекладацьких трансформацій і стратегій.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до аналізу українського перекладу роману Стіга Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок», що включає дослідження відтворення жанрових ознак детективу, передачі ідіостилю автора в цілому та різних типів стилістично маркованої лексики, зокрема. Уперше здійснено систематичний аналіз способів передачі юридичної та криміналістичної термінології, засобів створення напруги, сленгу та ідіоматичних виразів у перекладі цього твору українською мовою. Виявлено та класифіковано перекладацькі стратегії, що використовуються для збереження жанрової специфіки та авторського стилю у детективному романі.

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути використані у курсах з теорії та практики перекладу, стилістики англійської мови, порівняльної стилістики англійської та української мов. Матеріали роботи можуть слугувати основою для подальших досліджень перекладу детективної літератури та розробки методичних рекомендацій для перекладачів художніх текстів. Виявлені перекладацькі стратегії та прийоми можуть бути застосовані у практиці перекладу детективних романів інших авторів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Студентській науковій конференції (19 листопада, 2025 року, ХНУ ім. В.Н. Каразіна)

Публікації. За результатами проведеного дослідження підготовлено наукову статтю «Сленг як елемент ідіостилю Стіга Ларссона: проблеми та стратегії перекладу», прийняту для публікації до збірки IN STATU NASCENDI.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (40 позицій) та додатків. Загальний обсяг текстової частини роботи становить 56 сторінок. У першому розділі розглядаються теоретичні засади перекладу детективного роману, у

другому – лексико-стилістичні труднощі перекладу англомовного детективного роману, у третьому – здійснюється аналіз українського перекладу роману Стіга Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок». Додатки містять таблиці з прикладами перекладу різних типів стилістично маркованої лексики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНОГО РОМАНУ

Роман «Дівчина з татуюванням дракона» є яскравим прикладом поєднання двох жанрів — детективу та трилеру, що зумовлює його багат шаровість і динаміку. Як детектив, твір вибудований навколо розслідування загадкового зникнення членкині родини Вангерів, у якому діють журналіст-розслідувач Мікаель Блумквіст і хакерка Лісбет Саландер. Структура оповіді відповідає канонам жанру: поступове розкриття таємниці, логічна послідовність фактів, аналіз доказів і фінальна розв'язка. Водночас елементи психологічного трилеру посилюють напругу: автор створює атмосферу небезпеки, страху й непередбачуваності, заглиблюючись у внутрішній світ персонажів, їхні травми й моральні дилеми. Поєднання цих жанрових складових забезпечує емоційний резонанс і соціальну глибину твору, де розслідування злочину стає метафорою викриття темних сторін суспільства. Саме ця подвійність — документальна логіка детективу й психологічна інтенсивність трилеру — визначає унікальність художньої манери Стіга Ларссона та складність її адекватного відтворення в українському перекладі.

1.1. Жанрові ознаки детективного роману та їх відтворення у перекладі

Детективний роман становить окремий жанровий різновид художньої літератури, що характеризується чітко визначеними структурно-композиційними та стилістичними ознаками. Як зазначає В. В. Коптілов [11], успішний переклад художнього тексту передбачає збереження не лише змісту, а й стилістичної особливості оригіналу, що особливо важливо при роботі з детективним жанром. У своїй основі детектив є художнім наративом, центром якого постає розкриття певного злочину через логічний пошук істини та

поступове відновлення причинно-наслідкових зв'язків між подіями. Зазвичай сюжет побудовано за принципом загадки, яка розв'язується наприкінці твору. Основний наратив функціонує у формі розслідування, яке веде один або декілька персонажів [14].

Уперше такі елементи було систематизовано у творах Едгара Аллана По, а згодом вони набули канонічного оформлення у романах Артура Конан Дойла, Агати Крісті, Жоржа Сіменона та інших класиків жанру [36, с. 85-90]. До провідних жанрових ознак детективного роману належать: наявність злочину, загадки, детектива-дослідника (професіонала або аматора), обмеженого кола підозрюваних, поступове викриття істини через логічні або інтуїтивні пошуки. Композиційна структура детективного твору чітко визначена: вступ (опис злочину), етап розслідування (збір доказів, встановлення версій, спілкування зі свідками) і розв'язка (викриття винного та пояснення ходу міркувань) [36].

Ця тричленна схема лежить в основі більшості класичних детективних текстів, хоча у літературі останніх десятиліть спостерігається активне жанрове змішування. Психологічний, кримінальний, соціальний, політичний та «нуар»-детективи дедалі частіше розмивають традиційні межі жанру [14]. Водночас перекладач детективного тексту має зберегти логічну цілісність твору, динаміку розгортання подій та приховану інформацію. Від найменшої невідповідності, спотворення мотивів або зміни стилістичного регістру може постраждати не лише точність передавання змісту, а й функціональна роль тексту як інтелектуальної гри з читачем.

Детективна проза часто використовує професійну лексику – зокрема юридичну, поліцейську, журналістську. Н. М. Сологуб [25] підкреслює, що індивідуальний стиль письменника формується через специфічну лексику, синтаксис і ритм мови, що перекладач має враховувати для збереження художньої автентичності. М. Стріха [27] додає, що художній переклад також виконує націєтворчу функцію, адаптуючи культурні маркери оригіналу до ментальності читача. Ця термінологія має відповідати реаліям відповідної

правової системи, з чим перекладач стикається на етапі пошуку еквівалентів або аналогів [19, с. 236]. Наприклад, поняття «District Attorney» у США не має точного відповідника в українській системі, тому в перекладі доцільно або пояснити функцію цієї особи, або підібрати умовний еквівалент, що наближено відображає суть. Така ситуація постає з назвами посад, установ, слідчих процедур, специфіки діловодства чи судочинства.

У романі Стіга Ларссона «Чоловіки, які ненавидять жінок» [55] простежуються численні згадки шведських інституцій, кримінальних кодексів, системи опіки та економічних структур, що відтворюють соціально-правове середовище країни. Мовна характеристика персонажів є невід'ємною частиною жанрової структури. Персонажі у детективі не просто діють – вони репрезентують певні соціальні, інтелектуальні або моральні типи. Їхня мова становить засіб характеристики: іноді – культурного рівня, іноді – регіонального походження чи професійної приналежності. Таким чином, сленг, жаргонізми, діалектизми, мовні помилки, кальки – усе це створює багатосаровість характеру, яку необхідно відтворити в перекладі [10].

Вживання відповідного українського соціального або територіального варіанту мови має бути обґрунтованим, природним і не суперечливим [3, с. 10]. Мовна стилізація персонажів у перекладі має підтримувати ієрархію образів, не спотворюючи ані мовного рівня, ані жанрового балансу твору. Крім того, в детективному романі часто використовуються інтертекстуальні елементи – відсилання до інших творів, фільмів, історичних постатей, реальних злочинів. Така міжтекстовість збагачує роман та розширює його контекстуальні межі.

У перекладі вона може бути або повністю збереженою (якщо посилення впізнаване), або частково адаптованою, або й доповненою зносками чи коментарями. Зокрема, у романі Ларссона трапляються алюзії на Біблію, скандинавську міфологію, політичні події XX століття – їх повноцінне розуміння впливає на сприйняття сюжету. У цьому контексті теоретичною основою перекладу є скопос-теорія (Skopos theory) [44], яка передбачає

врахування цільової функції тексту в культурі перекладу. За цією концепцією, перекладач має адаптувати текст так, аби він виконував ту саму функцію в іншому культурному середовищі.

На думку Р. Зорівчак, переклад художніх творів сприяє інтеграції національної літератури у світовий культурний контекст і водночас збагачує її власні жанрові форми [9]. Це надзвичайно актуально для жанру детективу, де збереження інтриги, напруги й логічної завершеності є пріоритетнішими за буквальну відповідність окремих мовних або сюжетних елементів оригіналу. Тому перекладач має володіти не лише мовною компетенцією, а й жанровою обізнаністю, здатністю інтерпретувати, аналізувати й трансформувати елементи оригіналу відповідно до очікувань читача. Не менш значущою складовою жанру є створення напруги – емоційного стану невизначеності, загрози або небезпеки, який тримає увагу читача протягом усього твору.

Засобами її формування можуть бути короткі речення, риторичні запитання, недомовленість, метафорика, уповільнення темпу викладу в ключових моментах [29, с. 45]. Для перекладача завдання полягає в тому, щоб ці стилістичні прийоми було збережено відповідно до норм мови перекладу [50; 43]. Наприклад, заміна короткого англійського речення на складне українське може знизити ритмічну напругу й послабити психологічний ефект. Водночас одна з основних функцій детективу – комунікативно-прагматична: автор створює умови для залучення читача до процесу логічного аналізу, натяків, символів, реалій, що вимагають уважного прочитання.

Таким чином, жанрові ознаки детективного роману створюють складну багаторівневу структуру, яка вимагає від перекладача високого рівня компетентності, культурної чутливості та володіння перекладацькими стратегіями. Завдання перекладача полягає не лише в передачі змісту, а й у відтворенні жанрової специфіки, стилістичної атмосфери та логічної завершеності тексту. Усе це становить підґрунтя для подальшого аналізу

перекладу детективного роману Стіга Ларссона у наступних розділах дослідження.

Отже, детективний роман як жанр вирізняється усталеною структурно-композиційною організацією, логічною послідовністю подій і специфічною мовною системою, що відображає соціальні та психологічні характеристики персонажів. Для перекладача такий текст становить особливу складність через необхідність одночасно зберігати інтригу, жанрову напругу, професійну лексику й культурно зумовлені реалії. Ефективний переклад детективу потребує поєднання лінгвістичної точності та інтерпретативної гнучкості, адже саме це забезпечує відтворення функціональної рівноваги між змістом, стилем і читацьким сприйняттям оригіналу.

1.2. Ідіостиль Стіга Ларссона та специфіка його відтворення українською мовою

У літературознавстві поняття ідіостилю є одним із центральних у вивченні творчої манери письменника. Поняття «ідіостиль» трактується як сукупність індивідуально-авторських мовних особливостей, що формують неповторну манеру письма [5]. Як зазначає О. Линтвар, ідіостиль є складною системою індивідуально-авторських ознак, що відображають не лише мовну, а й когнітивну та естетичну своєрідність письменника [15]. Під ідіостилем зазвичай розуміють індивідуально-авторський стиль – сукупність мовних, стилістичних, композиційних і художньо-зображувальних засобів, які стабільно повторюються у творах певного автора та формують його унікальну творчу манеру [5, с. 6]. Це своєрідний «авторський почерк», що виявляється на всіх рівнях тексту – від лексики та синтаксису до тематики, хронотопу й системи персонажів. У дослідженні ідіостилю головним є розгляд мовних рис, характерної образності, уподобань у жанрі, тематиці та структурі твору письменника. Як зазначає О. Дубенко, стилістичні особливості кожної мови

формуються під впливом її лексико-граматичної системи, тому збереження стилю оригіналу вимагає від перекладача знання структурних відмінностей мов [8].

У сучасній лінгвостилістиці ідіостиль розглядається як сукупність домінантних концептів та мовних засобів, що відображають індивідуальну картину світу автора [4]. Саме через стабільні повторювані образи, мотиви та стилістичні прийоми формується те, що дослідники називають концептуальною ідіосферою письменника. Ідіостиль письменника формується під впливом світогляду, культурного досвіду, соціального контексту та індивідуальних рис мислення. Ідіостиль розглядають як відображення авторської картини світу, що реалізується через систему концептів, образів і мовних прийомів [7]. У творчості Стіга Ларссона така картина світу сформована навколо соціальної критики, аналізу влади та проблеми насильства. Також можна додати, що ідіостиль автора формується через систему мовних і стилістичних засобів, які створюють цілісну художню манеру письма [1]. Відтворення ідіостилу письменника у перекладі передбачає розуміння перекладачем не лише мовних, а й світоглядних параметрів автора. Як підкреслює Г. Стейнер, перекладач повинен «повернути» оригіналові його духовну цілісність через інтерпретацію [48]. Ідіостиль розуміють як систему стабільних мовних і стилістичних ознак, що повторюються у творчості певного автора та формують його індивідуальну манеру письма. Він охоплює лексичні, синтаксичні, композиційні та образні особливості, які вирізняють автора серед інших [12, с. 36].

У сучасному мовознавстві поняття ідіостиль тісно пов'язане з ідіолектом, однак не тотожне йому: якщо ідіолект охоплює мовну індивідуальність мовця, то ідіостиль характеризує систему художніх засобів у творчості автора [28]. Ідіостиль письменника формується під впливом багатьох чинників: особистого світогляду, культурного досвіду, соціального контексту та обраної естетичної парадигми [5]. У перекладознавстві вивчення ідіостилу має виняткове значення, адже перед перекладачем стоїть завдання не лише передати зміст

оригіналу, а й максимально зберегти індивідуальні риси мовлення автора [13]. У цьому контексті заслуговує на увагу ідіостиль Стіґа Ларссона – шведського журналіста й письменника, який став всесвітньо відомим завдяки трилогії «Міленіум». Загалом, ідіостиль автора проявляється через стійкі мовні та стилістичні засоби, що формують унікальну творчу манеру, що є характерним для Ларссона.

Хоча його літературна спадщина є доволі обмеженою (автор не встиг завершити серію), в його прозі вже помітні характерні риси індивідуального стилю. До таких ознак ідіостилу Стіґа Ларссона можна віднести документалізм і публіцистичність викладу – як журналіст, Ларссон часто включає у прозу велику кількість статистичних, юридичних, технічних чи медійних деталей. Його наратив іноді наближається до журналістського розслідування. Автор гостро піднімає теми насильства над жінками, корупції, правого радикалізму, зловживань у політиці та ЗМІ, що відображає його соціальну заангажованість.

Реалістична деталізація – ще одна риса його творів: опис дій, побуту, зовнішності персонажів часто граничить із скрупульозністю, що створює ефект документального реалізму. Ларссон надає перевагу складним, неоднозначним персонажам, уникаючи романтизованих героїв, зокрема, зображує сильних, але вразливих жінок (наприклад, Лісбет Саландер). Хоча автор не уникає довгих описів, його фрази часто короткі, динамічні, з характерним уривчастим ритмом, що формує стриманий, лаконічний стиль письма.

Ларссон активно використовує інтертекстуальність і культурні алюзії – посилення на історичні події, політичні реалії та навіть поп-культуру (як-от твори Астрід Ліндґрен, кіно, музику тощо). Притаманна твору чітка композиція та наявність паралельних сюжетних ліній визначають його структурну організацію: кілька сюжетних історій розгортаються одночасно й поступово переплітаються, забезпечуючи цілісність наративу та послідовне розкриття подій. Загалом, ідіостиль Стіґа Ларссона формує напружену, динамічну прозу, що поєднує елементи детективу, політичного трилера та соціального роману.

Його стиль вимагає від перекладача високого рівня фаховості, оскільки потребує збереження як тематичних домінант, так і лінгвістичних маркерів авторського письма. Передача ідіостилю в художньому перекладі є складним перекладацьким завданням, що потребує не лише глибокого розуміння авторського задуму, а й тонкого відчуття цільової мови [33]. У випадку з романом «Чоловіки, що ненавидять жінок» Стіга Ларссона українською мовою перекладачеві довелося мати справу з багатьма стилістичними маркерами, притаманними автору: поєднанням офіційно-ділової, публіцистичної та художньої лексики, великими фрагментами технічної чи юридичної інформації, контрастом між сухою оповіддю й емоційною насиченістю діалогів.

Окрему складність становило збереження документалізму й фактичної достовірності, на яких побудовано значну частину тексту. Перекладачеві потрібно було зберегти об'єктивний, «журналістський» тон оповіді, не втративши при цьому художності. Наприклад, детальні описи фінансових розслідувань, історичних довідок про сім'ю Вангерів, технічні характеристики комп'ютерного обладнання – все це вимагає точного добору термінології українською мовою [19]. Окремо варто згадати переклад діалогів, зокрема реплік Лісбет Саландер – персонажа, в мовленні якого бачимо багато авторських стильових рішень.

Її мова – це суміш інформативності, сухості, прямолінійності, а подекуди – навіть емоційної скутості. Вона часто вживає короткі речення, наприклад: «Вона увійшла. Він сидів за столом. Нічого не сказав.» або «Знайшли тіло. Кімната порожня. Вікно відкрите.» – уникає описовості та «порожніх» слів, надаючи перевагу точним фактам і діям, що також потребувало збереження ритму та характерної лаконічності в українській версії. Іншою рисою є передача культурних реалій та шведських топонімів, особових імен, назв організацій. Вибір між транскрипцією й транслітерацією, поясненням через примітки чи адаптацією – усе це рішення, які прямо впливають на відтворення ідіостилю.

Наприклад, ім'я головної героїні *Lisbeth* перекладено як *Лісбет*, хоча в окремих контекстах (у розмовах чи внутрішній прямій мові) могло б залишитися в авторській графічній формі, щоб зберегти автентичність. Цікавою є також робота з міжтекстовістю та алюзіями. Персонажі роману неодноразово посиляються на шведську культуру, музику, художню літературу. Перекладач має вирішити, чи залишити ці посилання без змін (з орієнтацією на освіченого читача), чи дати адаптоване тлумачення.

Прикладом може бути збереження згадки про Пеппі Довгапанчоха для опису характеру Лісбет Саландер – це інтертекстуальний прийом, необхідний для розуміння персонажа, й в українському перекладі він залишився без змін. У романі присутній також стилістичний контраст між оповіддю Мікаеля Блумквіста (журналіста, що використовує ділову мову, аналіз і раціональність) та Лісбет (що сприймає світ через емоційно-травматичну призму, мислить аналітично, але реагує інстинктивно). Наприклад, Мікаель описує події так: «Він перевірів усі документи і зв'язав факти в логічну послідовність», тоді як Лісбет реагує коротко й імпульсивно: «Відкрила шафу. Кинула сумку. Мовчала» – що підкреслює різницю між діловим, раціональним стилем журналіста і швидкою, емоційно забарвленою мовою Лісбет.

Цей стильовий дуалізм також збережено в українській версії завдяки різній побудові реплік і авторських ремарок.

Одним із центральних викликів стало відтворення темної, тривожної атмосфери роману – тон, що передається через короткі фрази, зорові образи, детальні описи фізичного болю, сексуального насильства, злочинів [10]. Український переклад максимально наближений до оригіналу, не втрачаючи при цьому стилістичної виразності: використано виразну лексику, збережено темпоритм і авторські паузи, що передають психологічну напругу.

Отже, ідіостиль Стіга Ларссона – це поєднання документальності, аналітичності, психологізму й соціальної критики, що виявляється через характерну мову персонажів, жанрову гібридність, насичення тексту

фактологічними подробицями й стилістичними контрастами. Для перекладача його творів постає завдання не лише точно передати зміст, а й зберегти функціонування стилістичних засобів, що формують атмосферу, ритм і художню своєрідність тексту – це, в принципі, є типовим завданням для перекладача художньої літератури [44]. Український переклад роману «Дівчина з татуюванням дракона» є прикладом уважного ставлення до ідіостилю автора, де вдалося зберегти авторську манеру оповіді, характерні мовні звороти та стильову багатшаровість, що є запорукою адекватного і якісного відтворення авторського задуму в іншомовному культурному просторі. Узагальнюючи, Б. Стельмах підкреслює, що ідіостиль є системою мовних засобів, що забезпечують цілісність та пізнаваність творчого почерку автора [26, с. 233].

Отже, ідіостиль Стіґа Ларссона вирізняється поєднанням документалізму, соціальної критики, психологізму й напруженої динаміки оповіді, що формують неповторну стилістичну систему його прози. Характерні для автора публіцистичність, точність деталей, інтертекстуальні алюзії та контраст між емоційною й раціональною манерами викладу зумовлюють складність перекладацької інтерпретації. Передача ідіостилю Ларссона потребує не лише лінгвістичної точності, а й глибокого розуміння його художньої концепції. Український переклад роману «Чоловіки, що ненавидять жінок» демонструє збереження ключових ознак авторського письма, що забезпечує автентичність і функціональну рівноцінність тексту оригіналу.

1.3. Стилiстично маркована лексика в детективному романі

Детективний жанр має низку характерних лексико-стилістичних ознак, які забезпечують не лише стилістичну своєрідність, а й глибину художнього зображення дії, персонажів та атмосфери. До таких одиниць відносяться сленг, діалектизми, професійна лексика та засоби створення напруги [18, с. 56]. У творі «Чоловіки, що ненавидять жінок» Стіґа Ларссона ці елементи відіграють

визначальну роль у формуванні оповідної структури, розкритті характерів та загального стилю тексту.

Один із помітних компонентів стилістичної структури роману – сленг, який використовується для створення реалістичної атмосфери, підкреслення соціальної належності персонажів та емоційного забарвлення. Порівняння англійського [55] та українського [54] перекладу дозволяє простежити вибір стратегій передачі сленгу і культурних алюзій, а також оцінити збереження індивідуального стилю персонажів. Наприклад, у діалогах героїв трапляються вульгаризми та жаргонізми, що відображають або агресію, або неформальний стиль спілкування. У шведському оригіналі Ларссон вживає вираз «Han är ett jävla as» («Він – чортова тварюка»), який український перекладач адаптував як «Він – справжній покидьок», а англійською це зазвичай перекладають як «He's a bloody bastard». Хоча емоційна насиченість дещо зменшена, переклад відображає загальний зміст і функціональне навантаження вислову.

Діалектизми та регіонально маркована лексика у творі з'являються обмежено, проте в мові деяких другорядних персонажів (наприклад, охоронців чи техніків) можна помітити особливості вимови та синтаксису, що підкреслюють їх соціальне походження, що є типовим для детективної прози, де автори використовують мовні засоби для соціальної диференціації персонажів [8]. Український переклад у цьому випадку намагається уникнути надто специфічної локалізації, однак іноді застосовуються лексичні маркери на зразок «шо», «йди-но», що формально також позначає соціальний рівень персонажів, як-от журналістів або детективів.

Професійна лексика – ще одна значуща складова лексико-стилістичної системи твору. У «Чоловіки, що ненавидять жінок» використовується значна кількість термінів, пов'язаних із журналістикою, фінансами, криміналістикою та комп'ютерними технологіями. Наприклад, терміни "hacking", "shareholder", "money laundering", "cybersecurity breach" мають суттєве семантичне навантаження. У перекладі ці одиниці адаптуються залежно від контексту:

"hacking" — «хакерство», "money laundering" — «відмивання грошей». Перекладач має враховувати не лише адекватність терміну, але й рівень обізнаності цільової аудиторії, аби текст залишався зрозумілим.

Ларссон також активно використовує лексичні засоби створення напруги, до яких належать: повтори, короткі фрази, парцеляція, лексеми із семантикою небезпеки (fear, scream, shadow, blood), а також лексика з емоційною забарвленістю [37; 45]. Наприклад: "She froze. There was someone in the room." Переклад: «Вона застигла. У кімнаті був хтось». Тут економне використання слів, паузи та лаконізм формують напруження. Така структура характерна для багатьох фрагментів тексту, зокрема в описах слідства або переслідувань. Переклад передає цю напругу, зберігаючи синтаксичну схожість і ритміку фраз.

У поєднанні всі перелічені одиниці стилістично маркованої лексики створюють у творі відчуття достовірності, занурення у світ розслідування, психологічної глибини. Як зазначають Н. Глінка та Ю. Зайченко, експресивність художнього тексту реалізується через комбінацію лексичних, синтаксичних та інтонаційних засобів, а їх переклад потребує не лише мовної, а й емоційної еквівалентності [6]. Перекладачеві потрібно зберегти не лише лексичне наповнення, але й функціональне призначення цих одиниць: для стилістичної виразності, динаміки сюжету, атмосфери, мовної характеристики персонажів [42]. Окрему складність становить передача комп'ютерного сленгу, який представлений, зокрема, в мові героїні Лісбет Саландер.

Вона – хакерка і вживає специфічну лексику: "firewall", "backdoor", "IP-spoofing". У перекладі потрібно зберегти як технічну точність, так і неформальний стиль мовлення. Наприклад, "She used a backdoor to access the server" перекладено як «Вона зайшла на сервер через «чорний хід», що зберігає образність і зрозумілість. Ще один аспект – метафори і порівняння, які у Ларссона часто відтворюють психологічні стани або підсилюють напругу: "His mind was a chaos of images." – «У його голові вирувала каша з образів».

Такі фрази мають зберігати емоційний імпульс і внутрішній ритм у перекладі, і це вимагає високого рівня інтерпретації з боку перекладача. Таким чином, стилістично маркована лексика – невід'ємний елемент структури детективного тексту. Під терміном «стилістично маркована лексика» розуміємо слова та вирази, що несуть додаткове емоційне чи соціальне забарвлення [53]. Вони не лише формують художню цілісність, а й виконують комунікативні функції – сприяють створенню напруги, глибшому розкриттю персонажів, моделюванню реалістичної мови [33, с. 245]. Перекладач повинен не лише знайти формальні відповідники, а й адекватно відтворити функцію, що їх виконують ці одиниці у тексті оригіналу.

У «Чоловіки, що ненавидять жінок» Стіг Ларссон створює не лише динамічний сюжет, а й багатопарову мовну тканину, в якій стилістично маркована лексика відіграють провідну роль у формуванні атмосфери, ритму оповіді та глибини персонажів. Визначальну функцію виконують лексичні повтори, що посилюють напруження або підкреслюють емоційний стан героїв. Наприклад, повторення одних і тих самих запитань або коротких речень у внутрішньому мовленні персонажів підсилює відчуття тривоги, недовіри чи загрози [34].

Окрему увагу варто звернути на інтертекстуальність, яка проявляється через вживання реальних назв газет, журналів, брендів, правових термінів, історичних подій. Це не лише надає тексту автентичності, а й робить наратив глибшим, прив'язуючи його до конкретного соціокультурного контексту. Перекладачеві в цьому випадку потрібно дотримуватися балансу між адаптацією та збереженням реалій, оскільки надмірна локалізація може зруйнувати атмосферу твору [50]. Ще однією рисою є контрастна стилістика – поєднання холодного, аналітичного стилю з емоційно напруженим мовленням персонажів.

Такий контраст властивий, наприклад, сценам, де журналіст Мікаель веде розслідування, порівняно зі сценами внутрішнього конфлікту Лісбет. Передача

цього контрасту вимагає від перекладача стилістичної гнучкості та глибокого розуміння мовної тональності оригіналу [42]. Загалом, стилістично маркована лексика у романі Ларссона є не лише інструментом художнього зображення, а й способом взаємодії з читачем. Вони посилюють жанрові характеристики детективу, поглиблюють образи, а також сприяють залученню до розкриття теми насильства, корупції та соціальної ізоляції. Успішний переклад такого тексту вимагає від перекладача не лише знання мови, а й глибокого розуміння культури, жанрових норм та авторського ідіостилу.

Отже, стилістично маркована лексика у романі «Дівчина з татуюванням дракона» відіграє ключову роль у створенні автентичності, напруги й жанрової виразності тексту. Сленг, професійна лексика, діалектизми та повтори формують реалістичне мовне середовище, розкривають соціальний статус і психологічний стан персонажів. Поєднання елементів офіційно-ділового, розмовного й емоційно забарвленого стилів забезпечує динамічність оповіді та підсилює напруження, властиве детективному жанру. Успішне відтворення цих засобів в українському перекладі потребує не лише точного добору відповідників, а й збереження їхнього функціонального та естетичного навантаження, що гарантує цілісність і автентичність художнього тексту.

Висновки до розділу 1

1. Детективний роман як жанр вирізняється чіткою структурно-композиційною організацією, логічною послідовністю подій та специфічною мовною системою, що відображає соціальні та психологічні характеристики персонажів. Його основною функцією є розкриття злочину через логічне або інтуїтивне розслідування, що формує інтригу та жанрову напругу. Для перекладача такий текст становить особливу складність, адже він має водночас передати зміст, зберегти логіку сюжету, професійну лексику та культурно зумовлені реалії, не порушуючи стилістичної цілісності твору.

2. Ідіостиль Стіґа Ларссона характеризується поєднанням документальності, аналітичності, психологізму та соціальної критики, що виявляється через лексичні, стилістичні та композиційні засоби, інтертекстуальні алюзії та контрастні мовні манери персонажів. Передача ідіостилю в українському перекладі потребує високого рівня лінгвістичної компетентності, глибокого розуміння авторської концепції та здатності відтворювати ритм, атмосферу й психологічну напругу оригіналу.

3. Стилiстично маркована лексика – сленг, діалектизми, професійні терміни та засоби створення напруги – є невід’ємною складовою детективного тексту Ларссона. Вони формують автентичність мовного середовища, підкреслюють соціальний статус і психологічний стан персонажів, а також посилюють жанрові характеристики твору. У перекладі важливо зберегти не лише лексичну точність, а й функціональне та емоційне навантаження цих одиниць, що забезпечує цілісність, динаміку та жанрову виразність художнього тексту.

4. Загалом, детективний роман Стіґа Ларссона вимагає від перекладача комплексного підходу, поєднання точності й інтерпретаційної гнучкості, що дозволяє зберегти зміст, стиль та функціональну спрямованість тексту.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНОГО РОМАНУ

2.1. Передача спеціальної термінології (юридичної, криміналістичної, наукової)

Окремою складністю у перекладі детективного роману виступає робота з термінологією, зокрема юридичною, криміналістичною та науковою. У романі «Чоловіки, що ненавидять жінок» терміни функціонують не лише як елементи професійної мови, а й як засіб створення реалістичного контексту й авторитетності викладу. Стіг Ларссон, маючи журналістський досвід і глибоке зацікавлення темами насильства, права, політики, організованої злочинності, активно використовує термінологію у зображенні слідства, судових процедур і журналістських розслідувань.

Перекладач опиняється перед подвійним викликом: з одного боку, необхідно зберегти достовірність і точність вживаних термінів, а з іншого – забезпечити зрозумілість і природність викладу для українського читача. При перекладі термінів криміналістики перекладачі користуються спеціалізованими словниками, що дозволяє зберегти точність та відповідність юридичній практиці в цільовій культурі. У романі наявна значна кількість юридичних термінів, що відображають реалії шведської правової системи. Наприклад, поняття "guardianship" (опіка), "trustee", "court-appointed guardian", які стосуються правового статусу Лісбет Саландер. У шведському контексті ця система є специфічною – доросла особа може бути визнана недієздатною і перебувати під опікою державного службовця.

Українському читачеві така модель є малознайомою, тому перекладачеві доводиться балансувати між адекватністю і доступністю. У перекладі такі терміни відтворюються як «опікун», «призначений судом опікун», а також через пояснювальні конструкції: «державна особа, що мала право ухвалювати

рішення замість неї». Це допомагає зберегти зміст і водночас не перевантажити текст зайвою юридичною деталізацією. Інша група – криміналістична термінологія, що відображає процеси розслідування злочинів. Наприклад: «forensic report», «ballistics», «autopsy», «cold case», «crime scene photos» [19].

Переклад таких одиниць зазвичай не викликає складнощів, оскільки в українській мові існують відповідники: «судово-медичний звіт», «балістика», «розтин», «архівна справа», «фотографії з місця злочину». Водночас, у деяких випадках варто звертати увагу на контекст і уникати калькування. Наприклад, термін *cold case* не завжди буквально перекладається як «архівна справа», зокрема якщо в тексті йдеться про її поновлення – доцільніше буде використовувати варіант «не розкрита справа минулих років». Таблиця 2.1 демонструє основні типи юридичної та криміналістичної термінології у романі.

Таблиця 2.1 – Типи спеціальної термінології у детективному романі

Тип термінології	Приклад англійською	Український відповідник	Функція у тексті
Юридична	guardianship	опіка	Позначення правового статусу
Юридична	court-appointed guardian	призначений судом опікун	Характеристика інституцій
Криміналістична	forensic report	судово-медичний звіт	Документальна достовірність
Криміналістична	ballistics	балістика	Технічна точність
Криміналістична	cold case	не розкрита справа	Жанрова маркованість
Фінансова	money laundering	відмивання грошей	Соціальна проблематика

Складність становить також наукова термінологія, зокрема у фрагментах, де мова йде про цифрову безпеку, хакерство, методи обробки даних. Лісбет Саландер – професійна хакерка, тому у її діалогах і внутрішньому мовленні часто трапляються технічні терміни: «firewall», «IP address spoofing», «root access», «Trojan horse», «data encryption». У перекладі потрібно зберегти точність, не втрачаючи змісту для незнайомця у цій сфері [33]. Наприклад, «firewall» – «брандмауер» або «мережевий екран», «spoofing» – «підміна IP-адреси», «root access» – «повний доступ до системи», «Trojan horse» – «троянська програма», «encryption» – «шифрування даних».

У перекладі криміналістичної термінології перекладач має зберегти точність поняттєвої системи. Перекладачеві необхідно ретельно добирати терміни, орієнтуючись на сучасну українську комп'ютерну лексику, що динамічно розвивається. Окрему увагу варто приділити використанню комбінованих терміносполучень і авторських конструкцій. Наприклад: «Security Protocol Alpha», «classified government documents», «psychiatric competence evaluation». У таких випадках потрібно передати і юридичний, і технічний зміст без втрати стилістичної точності. Переклади типу «секретний урядовий протокол», «висновок про психіатричну компетентність» є релевантними, проте іноді доцільно вводити коментар у тексті (наприклад, у діалозі або думках персонажа), щоб уникнути плутанини.

Ще однією проблемою є використання локалізованих термінів, які означають специфічні реалії Швеції: назви державних установ, законів, посад. Наприклад: «Riksdag», «Försäkringskassan», "Justitieombudsmannen". Переклад у таких випадках потребує пояснення – або через примітки, або шляхом адаптації. Так, "Riksdag" можна передати як «парламент Швеції (Ріксдаг)», "Försäkringskassan" – «Шведське управління соціального страхування». Потрібно зберігати автентичність, не жертвуючи зрозумілістю.

Перекладач роману у більшості випадків демонструє високу майстерність у роботі з термінологією. Адекватність перекладу термінології визначається не лише семантичною точністю, а й збереженням функціональної ролі вислову в тексті. Він намагається не лише передати зміст, а й зберегти стиль викладу, що відповідає журналістській манері Стіга Ларссона. Наприклад, у розділах, де Мікаель Блумквіст пише статті або виступає на судовому процесі, мова насичена термінами, які передають атмосферу ділового, офіційного мовлення. У перекладі збережено цю стилістику за допомогою використання відповідних українських юридичних конструкцій: «виклик до суду», «звинувачення у наклепі», «апеляційна інстанція» тощо.

Таким чином, переклад спеціальної термінології у детективному романі вимагає не лише мовної, а й фахової компетентності. Потрібно дотримуватись принципу функціональної адекватності: термін повинен відповідати своїй ролі в тексті, бути зрозумілим, точним і відповідати культурному контексту цільової мови [52]. Завдяки вдалій адаптації термінів переклад Ларссонового роману зберігає як професійну достовірність, так і літературну виразність.

Крім вище згаданих груп термінології, в романі також часто зустрічається технічна та фінансова лексика, яка потребує особливої уваги перекладача.. Персонаж Мікаель Блумквіст працює в журналістиці, займається економічними розслідуваннями, тому його мова часто насичена спеціалізованими поняттями, такими як «share manipulation», «money laundering», «insider trading». Їхній переклад вимагає точного відтворення семантичного значення без втрати реалій, притаманних фінансовому середовищу [19]. Наприклад, «money laundering» перекладається як «відмивання грошей», що вже стало загальновживаним у кримінальній і фінансовій лексиці української мови, а «insider trading» – як «інсайдерська торгівля», що також уже закріпилося в українському економічному дискурсі.

Ще однією проблемною зоною є неоднозначність деяких термінів, зокрема юридичних, які в англійській мові можуть мати ширше або вужче значення, ніж в українському правовому полі. Наприклад, термін «assault» охоплює ширший спектр злочинів у американському та британському праві, тоді як в українській правовій системі він часто вимагає конкретизації (наприклад, «напад», «побиття», «замах» залежно від контексту). Перекладач повинен володіти знанням як системи оригінальної мови, так і української правової термінології, щоб передати сенс без викривлення [19; 13].

На завершення варто зазначити, що успішний переклад спеціальної термінології у детективному жанрі неможливий без тематичної обізнаності перекладача у відповідних сферах – юриспруденції, криміналістиці, економіці тощо. При роботі з художнім твором перекладач не лише транслює зміст, але й

відтворює специфічне мовне середовище, що формує автентичність художнього світу твору [31].

Отже, переклад спеціальної термінології в детективному романі Стіга Ларссона є одним із найскладніших аспектів відтворення авторського тексту, оскільки поєднує юридичні, криміналістичні, фінансові та технічні елементи, що формують достовірність художнього світу. Перекладач має забезпечити точність, зрозумілість і стилістичну відповідність, зберігаючи при цьому культурні реалії та жанрову специфіку. Використання адекватних українських відповідників, пояснювальних конструкцій та адаптованих термінів сприяє передачі професійної автентичності й журналістського стилю Ларссона. Завдяки цьому переклад зберігає баланс між науково-технічною точністю та художньою виразністю, що є запорукою його функціональної адекватності та читацької привабливості.

2.2. Відтворення напруги, інтриги та атмосфери

Підтримання напруги, створення інтриги та відтворення атмосфери є одними з центральних завдань у перекладі детективного роману. Саме ці елементи формують загальну динаміку тексту, утримують увагу читача та забезпечують жанрову приналежність твору. У творах Ларссона темпоритм має вирішальне значення: чергування аналітичних та динамічних сцен відтворює психологічну напругу. Подібний принцип описує і Е. Сандберг, підкреслюючи роль темпоральних структур у детективній прозі [46, с. 1905]. У випадку з романом «Чоловіки, що ненавидять жінок» Стіга Ларссона ці компоненти мають виняткове значення, оскільки автор застосовує низку художніх та мовних засобів для загострення психологічної напруги, поступового розгортання сюжетної лінії, зміни ритму оповіді та створення темного, похмурого, іноді тривожного фону, на якому розвиваються події.

Оригінальний текст роману Ларссона вирізняється багат шаровістю викладу, де інтрига розгортається не лише через основну детективну лінію, а й через глибоку соціальну проблематику, ретельно прописану мотивацію персонажів та ретроспективні вставки. Для перекладача це означає необхідність максимально точно відтворити не лише змістовий рівень, а й сукупність емоційних, стилістичних і ритмічних характеристик, які створюють напруження. Одним із найбільш виразних засобів створення напруги у романі є синтаксичні конструкції – короткі речення, уривчасті діалоги, раптові зміни темпу викладу. Як зазначає О. Охріменко, трилер досягає ефекту напруги через різкі синтаксичні переходи та короткі, фрагментовані конструкції, що підсилюють відчуття небезпеки й невизначеності [23, с. 398].

Наприклад: «She was gone. He knew it immediately.» У перекладі: «Її не було. Він зрозумів це миттєво». Лаконічність та чітка структура речень сприяють пришвидшенню ритму, передаючи внутрішній стан персонажа – шок, страх, розгубленість [51]. Перекладач має зберегти цю короткість, уникаючи надмірних пояснень чи стилістичних прикрас, які могли б зменшити напругу. Ще одним інструментом є еліпсис – пропущені частини речення, що натякають на приховану інформацію або небезпеку.

Наприклад: "Something was wrong. Very wrong." У перекладі: «Щось було не так. Дуже не так». Така конструкція вимагає максимально близького відтворення, щоб передати відчуття невизначеності та загрози. Переклад, який зберігає структуру оригіналу, підсилює драматизм. Засоби створення інтриги в романі включають поступове розкриття інформації, багаторівневу оповідь та збереження таємниці до певного моменту [14]. Перекладач має дотримуватися тієї самої послідовності викладу, не випереджаючи події або не спрощуючи складні логічні зв'язки, які поступово розкривають сюжетну суть.

Особливої ваги набуває точність у передачі часових маркерів та переходів між минулим і теперішнім, які в Ларссона часто змінюються без чітких

вказівок. Помилки на цьому рівні можуть зруйнувати інтригу. Таблиця 2.2 систематизує основні засоби створення напруги та їхні функції у тексті.

Таблиця 2.2 – Засоби створення напруги у детективному романі

Засіб	Приклад	Функція	Переклад
Короткі речення	"She ran. Fast."	Прискорення темпу	«Вона біжала. Швидко.»
Еліпсис	"Something was wrong. Very wrong."	Невизначеність, тривога	«Щось було не так. Дуже не так.»
Повтори	"Every shadow, every sound"	Нагнітання напруги	«Кожна тінь, кожен звук»
Недомовленість	"He noticed the door..."	Інтрига, очікування	«Він помітив двері...»
Риторичні запитання	"What if he was wrong?"	Внутрішній конфлікт	«А що, якщо він помилявся?»

Атмосфера в романі створюється через поєднання описів природи, міського простору, інтер'єру та внутрішніх станів персонажів, що часто відображають відчуженість, тривогу або небезпеку. Наприклад: «The house stood on a hill above the frozen lake. The trees were bare, and the wind howled.» У перекладі: «Будинок стояв на пагорбі над замерзлим озером. Дерева були голі, і вітер вив». У цьому прикладі потрібно не лише передати описові елементи, а й відтворити емоційний настрій, що його створює автор – самотність, холод, ізоляція. Українська мова дозволяє зберегти поетичність і водночас тривожність за допомогою лексики з відповідним стилістичним забарвленням.

Крім описів, Ларссон активно використовує внутрішній монолог як засіб створення напруги. Важливу роль у створенні психологічної напруги відіграють художні порівняння, які Ларссон застосовує для підсилення емоційного ефекту та конкретизації внутрішнього стану персонажів. На думку О. Молчко, художнє порівняння є одним із ключових засобів образотворення, а його адекватне відтворення у перекладі потребує збереження як змісту, так і стильової функції [21, с. 112]. Персонажі часто рефлексують, роблять припущення, внутрішньо реагують на події. Передача цих елементів вимагає особливої уваги до інтонації, лексики та пунктуації, яка передає хід думок [9]. Окрему складність становить передача напруги в сценах насильства чи загрози. Наприклад, сцени з

Лізбет Саландер або деталі згвалтування та помсти мають бути перекладені так, щоб не втратити психологічної гостроти, але й не перейти межу допустимого в плані стилістики.

Тут перекладач мусить дотримуватись етичних норм, зберігаючи при цьому напруженість та емоційну насиченість. Показовим є і використання лексики з негативним емоційним забарвленням, яку слід відтворювати з урахуванням контексту. Наприклад: «It felt like he was being watched. A sense of unease crept over him.» У перекладі: «Здавалося, за ним спостерігали. Його охопило тривожне відчуття». Потрібно не лише передати зміст, а й вибрати слова з потрібною конотацією – «тривожне», а не просто «незрозуміле» чи «дивне».

Інколи напруга створюється через затримку розв'язки. Це типова риса детективного жанру. Тут завдання перекладача – не розвіяти загадковість передчасно. Потрібно уникати додаткових пояснень у виносці чи розшифровок натяків, які автор залишає навмисно незавершеними [9]. Переклад художніх творів передбачає комплексні труднощі, пов'язані з передачею авторського стилю, жанрових особливостей та лексико-стилістичних засобів [22, с. 45-50]. Загалом, переклад напруги, інтриги та атмосфери – це тонка робота на межі між лінгвістичною точністю та емоційною експресією. У перекладі роману «Чоловіки, що ненавидять жінок» це завдання виконано з достатньою точністю, хоча місцями помітні спрощення синтаксису та емоційної палітри, які дещо знижують ефект первинного тексту.

Проте в цілому перекладач зберіг ритм і тональність, характерні для авторського стилю Ларссона. Роль у створенні напруги та атмосферності в детективному романі Стіга Ларссона відіграють також контрасти у темпоритмічній організації оповіді. Письменник чергує насичені подіями сцени з уповільненими, аналітичними епізодами, що дозволяє читачеві не лише емоційно відпочити, а й замислитись над деталями розслідування. Цей темпоритм має бути точно переданий у перекладі: збереження авторського

чергування напруження й спокою вимагає ретельного підбору синтаксичних конструкцій, ритму фраз, навіть розташування діалогів і ремарок у перекладному тексті.

Окрім цього, значущим компонентом атмосфери є елементи психологічного тиску, які Ларссон майстерно інтегрує у внутрішній монолог персонажів. Наприклад, сцени допитів, переживань героїв чи їхніх моральних конфліктів часто супроводжуються рефлексіями, які підсилюють емоційне напруження. При перекладі таких елементів перекладач має зберегти не лише зміст, а й інтонаційну виразність, що вимагає володіння стилістичними засобами цільової мови [51].

Особливої уваги вимагає відтворення мотивів насильства – фізичного, психологічного й сексуального – яке в Ларссона подається не як самоціль, а як критичне соціальне явище. Його опис завжди точний, без зайвої естетизації, що зумовлює необхідність збереження авторського тону в перекладі: етичний баланс між правдоподібністю і допустимістю має бути дотриманий [35]. Успішний приклад – переклад сцен із Мартіном Веннерстрьомом, у яких передано холодну, відсторонену жорстокість антагоніста без надмірного натуралізму.

Також до засобів створення атмосфери можна віднести стилістичні повтори, інверсії, порушення синтаксичної норми, що передають емоційну напругу або зосередженість персонажів. Ці засоби часто є маркерами авторського стилю і мають бути збережені в перекладі в тій чи іншій формі. Таким чином, ефективне відтворення напруги, інтриги та атмосфери у перекладі детективного роману Ларссона вимагає не лише лексичної точності, а й тонкого стилістичного чуття. Перекладач має глибоко зануритися в ритм, образність і структуру оригіналу, аби зберегти той рівень емоційного впливу, який задумав автор.

Отже, підтримання напруги, інтриги й атмосферності в перекладі детективного роману є ключовим завданням, яке вимагає від перекладача

точного відтворення синтаксичних прийомів (короткі речення, еліipsis, парцеляція), ритму оповіді, часових маркерів та інтонацій внутрішнього монологу. Особлива увага має приділятися етичній подачі сцен насильства, збереженню поступового розкриття інформації й уникненню передчасних пояснень, оскільки будь-яке спрощення ризикує послабити інтригу. Таким чином, адекватний переклад Ларссона потребує не лише лінгвістичної майстерності, а й тонкого стилістичного відчуття й жанрової компетентності; при дотриманні цих вимог переклад здатен зберегти емоційну напругу й художню ефективність оригіналу.

2.3. Передача стилю автора та мовної характеристики персонажів

Проблема відтворення стилю автора в перекладі є однією з найскладніших у перекладознавстві, адже вона безпосередньо пов'язана з категорією ідіостилу, мовної індивідуальності письменника та його прагненням створити унікальний художній світ. У випадку з романами Стіга Ларссона завдання перекладача ускладнюється тим, що його стиль поєднує документальну точність, соціальну критику, детективну інтригу та елементи психологічного роману. Тому потрібно передати не лише інформаційну складову тексту, а й відтворити атмосферу, ритм і темп його письма, що формують читацьке сприйняття.

Одним із визначальних елементів стилю Ларссона є поєднання чіткої, подекуди сухої описовості з емоційно насиченими фрагментами, які стосуються внутрішнього світу персонажів. Наприклад, описи журналістських розслідувань або технічних аспектів комп'ютерної роботи Лісбет Саландер часто подаються мовою, близькою до професійної, іноді навіть звітної. Відтворення цих уривків українською потребує збереження термінологічної точності, але при цьому перекладач мусить уникати надмірної академічності, щоб не втратити художність. Крім того, перекладачеві доводиться вирішувати питання

збереження культурних алюзій і мовних маркерів, які в оригіналі є зрозумілими для шведського читача, але можуть бути незрозумілими для українського. Як зазначає А. Лобата, художній переклад у ХХІ столітті потребує урахування лінгвокультурологічних факторів, що визначають спосіб відтворення культурно специфічних одиниць [17]. Використання зрозумілих, але точних українських відповідників («зламати систему безпеки», «відстежити трафік», «зашифровані дані») дозволяє водночас залишити автентичність стилю та забезпечити легкість сприйняття.

Вагому частину стилю становить мовна характеристика персонажів. Передача мовної характеристики персонажів є однією з ключових складових відтворення авторського стилю. На думку О. М. Ліпісовецької, ідіостиль у перекладі постає як результат інтерпретації перекладачем авторської інтенції, образної системи та стилістичних домінант [16, с. 129]. Мовлення персонажів у романі Ларссона відзначається соціальною та професійною диференціацією: мова журналістів, програмістів і представників злочинного світу має власні стилістичні риси. Як зазначає М. Бережна, передача мовленнєвої характеристики персонажів у перекладі потребує урахування соціального статусу, індивідуальної манери мовлення та прагматичного контексту [2]. Ларссон вибудовує індивідуальність героїв через їхню лексику, інтонацію та специфічні мовні маркери. Лісбет Саландер говорить короткими, виточеними репліками, що підкреслюють її відчуженість і закритість [37]. Перекладач має передати цю стислість і сухість мовлення, не перевантажуючи його додатковими словами. Наприклад, у випадках, коли в оригіналі герой відповідає коротким «Yeah» чи «Sure», доречними будуть українські «Ага», «Добре», «Та» – вони не лише лаконічні, а й відображають певну інтонаційну забарвленість.

Натомість журналіст Мікаель Блумквіст демонструє мовлення більш розгорнуте, аналітичне, логічно структуроване. Його репліки часто містять умовні конструкції, обґрунтування, риторичні запитання. Український переклад

має відтворювати цю рису шляхом використання складнопідрядних речень, логічних зв'язок («якщо... то», «отже», «проте»), які підкреслюють його професійну компетентність і раціональність. Таблиця 2.3 демонструє відмінності у мовній характеристиці основних персонажів роману.

Таблиця 2.3 – Мовна характеристика персонажів у романі

Персонаж	Тип мовлення	Лексичні маркери	Синтаксис	Приклад
Лісбет Саландер	Лаконічне, закрите	Технічний сленг, короткі відповіді	Прості речення	«Ага. Зробила.»
Мікаель Блумквіст	Аналітичне, розгорнуте	Журналістська лексика, терміни	Складнопідрядні речення	«Якщо врахувати всі факти, то...»
Генрік Вангер	Офіційне, стримане	Діловий стиль, ввічливі форми	Повні речення	«Я був би вдячний, якби ви...»
Другорядні персонажі	Розмовне, соціально марковане	Діалектизми, жаргон	Уривчасте	«Шо ти кажеш? Йди-но сюди.»

Окрему увагу заслуговує передача соціолектів і мовних реєстрів, які використовуються другорядними персонажами. У романі зустрічаються персонажі з кримінального середовища, чия мова насичена жаргонізмами та грубими виразами. В перекладі такі елементи повинні зберігати грубість і емоційність, але водночас бути зрозумілими сучасному читачеві [38; 47]. Надмірне використання архаїчних жаргонізмів могло б створити відчуження, тоді як доречне застосування сучасних відповідників («дах», «відмазати», «зам'яти справу») робить мовлення персонажів природним.

Ще одним значущим аспектом є відтворення гендерних і соціальних відмінностей у мовленні. Ларссон підкреслює індивідуальність своїх героїв через стиль діалогу: ділові розмови корпоративних керівників витримані в офіційно-діловому тоні, тоді як приватні суперечки між героями часто емоційні, з використанням вигуків та еліптичних конструкцій. Перекладачеві потрібно дотримуватися цих відмінностей, оскільки вони є ключем до розкриття характерів і створення соціально насиченої атмосфери твору [30]. Таким чином, передача стилю Ларссона та мовної характеристики

персонажів є складним завданням, яке потребує балансування між точністю й творчістю. Як зазначає О. Ребрій, творчий компонент у перекладі є необхідним чинником забезпечення адекватності та збереження стилістичної унікальності оригіналу [24].

Не можна оминати й ритмомелодику авторської мови. Ларссон часто чергує довгі, деталізовані описи з короткими, динамічними фразами, які пришвидшують темп розповіді. Такий прийом формує напруженість і підтримує інтерес читача [37; 51]. В українському перекладі доцільно зберігати цю ритмічність, не зливаючи кілька коротких речень в одне та не розбиваючи довгі періоди штучно. Збереження темпу дозволяє передати не лише зміст, а й стильову атмосферу.

Окрему складність становить відтворення іронії та сарказму, які часто з'являються у внутрішніх репліках персонажів. В англійських чи шведських оригіналах сарказм може бути прихованим у лексичному виборі або синтаксичній побудові, і перекладачеві потрібно не згладити його [39; 50]. Наприклад, використання українських розмовних часток («ще чого», «ага, дуже треба», «от прям») допомагає передати іронічний відтінок без втрати змісту.

Таким чином, відтворення стилю Ларссона та мовної характеристики його персонажів вимагає комплексного підходу, де поєднується точність, стилістична відповідність і врахування культурних реалій. Перекладач стає своєрідним «посередником» між автором і читачем, адже від його вибору залежить, чи збереже твір свою оригінальну енергетику, ритм і психологічну глибину [40]. Окремої уваги заслуговує питання передачі мовної характеристики персонажів, оскільки саме вона створює уявлення про соціальний статус, рівень освіти, професійне середовище та внутрішній світ героїв.

Ларссон наділяє своїх персонажів унікальними мовними рисами, завдяки яким вони набувають індивідуальності й не сприймаються як шаблонні постаті. Для перекладача потрібно не лише відтворити зміст висловлювань, а й зберегти

інтонаційний та стилістичний малюнок мови, який відображає характер героя [42]. Наприклад, різка, іноді навіть грубувата манера висловлювання Лісбет Саландер контрастує зі стриманим і професійно відточеним стилем Мікаеля Блумквіста. Якщо Блумквіст здебільшого використовує логічні аргументи, юридичні та журналістські терміни, то Лісбет послуговується жаргоном, емоційно забарвленими словами, короткими й уривчастими фразами, які передають її внутрішню напругу та незалежність.

Ще одним аспектом є соціально-мовна варіативність у романі. Ларссон демонструє, як персонажі адаптують своє мовлення залежно від ситуації та співрозмовника. Так, бізнесмени й політики у творі говорять офіційно, часто вдаючись до кліше та канцеляризмів, що створює атмосферу закритості й бюрократичної дистанції. У той же час журналісти, поліцейські чи представники кримінального середовища використовують більш живу, розмовну лексику, яка дозволяє передати їхню наближеність до реалій повсякденного життя. Для українського перекладача потрібно адекватно відтворити ці відмінності, оскільки саме вони формують багат шаровість світу Ларссона та допомагають розкрити конфлікти між різними соціальними групами.

Не менш суттєвою проблемою є передача гумору, іронії та сарказму, які часто проступають у діалогах. В кожній окремій культурі ці мовні явища мають власну специфіку, і невдало підібраний переклад може призвести до втрати ефекту [50; 51]. Наприклад, у висловлюваннях Лісбет сарказм часто використовується як захисний механізм, і його необхідно передати не лише словами, а й ритмом реплік, інтонаційними зсувами та специфічною лексикою. Успішний переклад таких моментів дозволяє зберегти характер персонажа та динаміку спілкування.

Крім того, перекладачеві доводиться вирішувати питання збереження культурних алюзій і мовних маркерів, які в оригіналі є зрозумілими для шведського читача, але можуть бути незрозумілими для українського.

Наприклад, жаргонні слова, пов'язані з інтернет-культурою чи хакерським середовищем, вимагають пошуку сучасних відповідників, які звучатимуть природно для вітчизняного читача [38; 41]. Іноді перекладач змушений застосовувати стратегію адаптації, щоб зберегти зрозумілість і водночас передати атмосферу тексту.

Таким чином, передача стилю Ларссона та мовної характеристики персонажів є складним завданням, яке потребує балансування між точністю й творчістю. Перекладач має не лише відтворити мовні особливості, але й передати підтекст, соціальні конотації та індивідуальність героїв [42]. Саме завдяки цьому український читач отримує можливість відчувати глибину характерів та специфіку світу Ларссона так само, як і читач оригіналу.

2.4. Передача сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів

Однією з найпримітніших рис роману Стіга Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок» є активне використання автором сленгової лексики, розмовних виразів, а також ідіом, що надають оповіді живості та правдивості. Відтворення сленгу, діалектизмів та ідіом потребує застосування різних перекладацьких прийомів — від повного еквівалента до функціональної заміни. На думку О. Михайленко, перекладацький прийом є ключовим елементом техніки перекладу, оскільки дозволяє адаптувати висловлювання до норм цільової мови, зберігаючи його прагматичний ефект [20, с. 205]. Ці мовні елементи виконують декілька функцій: вони допомагають створити соціальну характеристику персонажів, відобразити міжособистісні стосунки, передати атмосферу шведського суспільства та підкреслити контраст між різними соціальними прошарками [42]. Саме тому їх відтворення у перекладі українською мовою становить окрему складність і вимагає від перекладача використання різних стратегій та прийомів.

Сленг у романі найчастіше використовується у репліках молодших персонажів та тих, хто належить до маргінальних груп. Найяскравішим прикладом є мова Лісбет Саландер. Її стиль характеризується стислістю, різкістю та вживанням жаргонізмів. Це створює образ сильної, незалежної, але водночас соціально ізольованої героїні [9]. Наприклад, у тексті зустрічаються вислови на кшталт "cut the crap", "pain in the ass", "screw this" тощо. В українському перекладі вони передаються як «не мели дурниць», «заноза в дупі», «котись звідси». Усі ці варіанти зберігають експресивність оригіналу, але водночас адаптовані до українського мовного середовища.

Потрібно зазначити, що перекладачеві доводиться балансувати між збереженням колориту оригіналу та дотриманням літературної норми української мови. Надмірне використання жаргонізмів могло б зробити текст вульгарним та неприйнятним для читача [38; 47], тому перекладач застосовує помірковану стратегію – зберігає найбільш виразні елементи, але уникає надмірної вульгаризації. Діалектизми та локальний колорит – шведська мова, як і будь-яка інша, містить діалектні особливості. У романі вони проявляються не стільки у фонетичних варіаціях, скільки у використанні специфічних виразів, притаманних певним соціальним групам.

Наприклад, деякі персонажі з провінційної місцевості висловлюються менш формально, їхня мова рясніє простонародними словами. В українському перекладі передати ці нюанси дослівно неможливо, тому застосовується стратегія функціональної заміни. Наприклад, неологізми або слова, характерні для шведського культурного контексту, замінюються на стилістично подібні українські діалектизми чи просторіччя. Це дозволяє зберегти відчуття соціальної дистанції між персонажами, навіть якщо конкретна культурна маркованість губиться. Таблиця 2.4 ілюструє основні стратегії перекладу сленгу та діалектизмів.

Таблиця 2.4 – Стратегії перекладу сленгу та діалектизмів

Стратегія	Опис	Приклад	Приклад	Коментар
-----------	------	---------	---------	----------

		(англ.)	(укр.)	
Еквівалентний переклад	Використання усталеного відповідника	"rain in the neck"	«справжня морока»	Зберігає значення та експресію
Функціональна заміна	Підбір аналога за стилістичним ефектом	"cut the crap"	«не мели дурниць»	Адаптація до українських реалій
Калькування	Буквальний переклад з технічного сленгу	"backdoor"	«чорний хід»	Для комп'ютерної термінології
Доместикація	Повна адаптація до цільової культури	"hillbilly"	«селяк»	Заміна культурної реалії
Форенізація	Збереження іншомовного елементу	"hacker"	«хакер»	Для міжнародних термінів

Ідіоматичні вирази та їх переклад – ідіоми є ще одним пластом мовних труднощів. В англійському перекладі роману Ларссона (а саме з нього виконано український переклад) трапляються численні сталі вирази: "to be out of the woods", "spill the beans", "hit the roof", "keep a low profile". Перекладач відтворює їх або за допомогою українських відповідників («бути поза небезпекою», «виказати таємницю», «розлютитися», «не привертати уваги»), або через трансформації, якщо буквальний переклад звучав би неприродно.

Загалом особливої уваги заслуговує відтворення ідіом, пов'язаних із сучасним молодіжним сленгом чи комп'ютерною термінологією [41], що часто трапляються у мовленні Лісбет. Наприклад, вислів "crash the system" може бути перекладений як «зламати систему» – калька, яка вдало функціонує і в українському контексті. У багатьох випадках перекладач застосовує доместикацію, надаючи перевагу українським аналогам. Проте іноді використовується і стратегія форенізації – залишення іноземного культурного елементу з мінімальним поясненням (наприклад, у випадках із комп'ютерним жаргоном, зрозумілим сучасному читачеві).

Вплив перекладу на образ персонажів – значущим є те, як відтворення сленгу та ідіом впливає на сприйняття образів. Лісбет Саландер у перекладі зберігає риси бунтарки, асоціальної та гострої на язик. Її лаконічні та часом грубуваті висловлювання допомагають створити цілісний портрет. Водночас,

персонажі зі старшого покоління (наприклад, Генрік Вангер) говорять більш стримано, літературною мовою, що підкреслює їхній вік та соціальний статус. Такий контраст відтворюється і в перекладі, завдяки чому український читач може повністю відчувати соціальну та психологічну дистанцію між героями.

Стратегії перекладу – отже, основними стратегіями, які застосовує перекладач для передачі сленгу, діалектизмів та ідіом, є: еквівалентний переклад (використання сталих українських відповідників для поширених ідіом); функціональна заміна (використання аналогічних за стилістичним ефектом слів чи виразів замість дослівних відповідників); калькування (у випадку сучасного технічного чи молодіжного сленгу); доместикація (адаптація до українських реалій); форенізація (збереження іншомовного елемента, зокрема у технічному контексті) [38].

У результаті перекладачеві вдалося зберегти баланс між автентичністю стилю та прийнятністю для україномовного читача. Мова персонажів у перекладі залишається різноманітною, стилістично диференційованою та експресивною, що відповідає авторському задуму. Ще однією вагомою проблемою при перекладі є збереження культурних конотацій. Сленг, діалектизми й ідіоми завжди «прив'язані» до конкретної культури, і втрата цього зв'язку може призвести до спрощення виразів [39; 40]. Наприклад, у шведському тексті трапляються вирази з національними реаліями (назви політичних партій, сленгові позначення соціальних груп, іронічні прізвиська).

Відтворення їх українською потребує або адаптації, або коментарів. Перекладач часто стоїть перед вибором: зробити текст максимально зрозумілим для українського читача чи зберегти шведський «колерит». У романі цей баланс загалом витримано: реалії збережено, а для більш «чужих» виразів застосовано адаптований переклад, що дозволяє читачеві не губитися у культурному контексті. Окрему роль відіграють ідіоми, адже вони несуть не лише образність, а й емоційне забарвлення.

В англійському перекладі твору («The Girl with the Dragon Tattoo») багато таких виразів подаються через еквіваленти, які добре функціонують у мові перекладу, але при передачі українською виникають додаткові труднощі. Наприклад, ідіома "to dig up dirt on someone" у перекладі може звучати як «копатися в чужій білизні», що передає негативну конотацію, але водночас є більш природним для української культури, ніж буквальный варіант. Таким чином, перекладачеві доводиться поєднувати відтворення сенсу з пошуком найточнішого стилістичного відповідника.

Цікавою є й проблема перекладу лайливих або грубих виразів. Сленг персонажів у романі часто використовується для демонстрації агресії, презирства чи маргінальності мовця. Наприклад, надто «сильна» лайка могла б порушити стилістичну гармонію твору, а надто м'яка – втратити характер персонажа. У результаті обираються вирази, які звучать природно для української мови, але не виходять за межі прийнятного літературного дискурсу. Це дозволяє передати напруженість і динаміку діалогів, не спотворюючи авторського стилю.

Усі ці перекладацькі рішення свідчать про те, що робота зі стилістично маркованою лексикою в романі Ларссона потребує не лише мовної, а й культурної компетентності. Перекладач фактично виступає посередником між двома культурами, і від його вибору залежить, наскільки автентично та водночас зрозуміло звучатиме текст іншою мовою [33]. Завдяки вдало підібраним еквівалентам, адаптації ідіом та виваженому використанню стилістично маркованої лексики український переклад зберігає головну рису ідіостилу Ларссона – реалістичність та гостру соціальну насиченість його текстів. Таблиця 2.5 наводить конкретні ілюстративні приклади перекладу сленгу та ідіом з роману.

Таблиця 2.5 – Ілюстративні приклади перекладу сленгу та ідіом

Тип виразу	Оригінал (англ.)	Український переклад	Стратегія	Коментар
Сленг	"He's a real pain in the ass"	«Він – ще та заноза»	Функціональна заміна	Збережено експресивність, пом'якшено грубість
Ідіома	"To dig up dirt on someone"	«Копатися в чужій білизні»	Еквівалентний переклад	Український аналог з тією ж конотацією
Діалектизм	"He talked like some hillbilly"	«Він говорив, наче селяк»	Доместикація	Адаптація до українських реалій
Грубий вираз	"Damn bastard!"	«Паршивець!»	Функціональна заміна	Пом'якшено, але збережено емоцію
Розмовний кліше	"Cut the crap"	«Годі дурниць»	Функціональна заміна	Менш грубо, але зрозуміло
Професійний жаргон	"She used a backdoor"	«Вона зайшла через чорний хід»	Калькування	Технічний термін, зрозумілий читачеві

Розглянуті приклади свідчать, що переклад сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів у романі Ларссона вимагає від перекладача високого рівня мовної та культурної компетентності. Завдяки використанню різних стратегій – еквівалентного перекладу, функціональної заміни, доместикації та форенізації – український переклад зберігає експресивність, індивідуальність персонажів та соціально-культурний контекст оригіналу. Водночас адаптація виразів до української мови дозволяє читачеві сприймати текст природно та зрозуміло, не втрачаючи автентичності стилю автора.

Отже, переклад сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів у романі Стіга Ларссона «Дівчина з татуванням дракона» є складним і водночас визначальним аспектом у збереженні авторського стилю та соціально-психологічної достовірності твору. Перекладач успішно поєднав різні стратегії — від еквівалентного перекладу до функціональної заміни, доместикації та форенізації — що дало змогу передати експресивність мовлення персонажів, зберігаючи при цьому баланс між автентичністю і культурною прийнятністю. Завдяки цьому український переклад відтворює не лише мовну багатошаровість

тексту, а й глибину характерів, соціальні контрасти та емоційну напругу, які формують неповторний ідіостиль Ларссона.

Висновки до розділу 2

1. Передача спеціальної термінології (юридичної, криміналістичної, наукової, фінансової та технічної) вимагає точності та одночасно зрозумілості для українського читача. Перекладачеві доводиться балансувати між адекватністю термінів та їхньою доступністю, часто використовуючи пояснювальні конструкції, адаптації або примітки.

2. Відтворення напруги, інтриги та атмосфери роману забезпечується через синтаксичні засоби (короткі речення, еліпсис, повтори, риторичні запитання), ритм і темп оповіді, контрастність сцен та психологічну детальність персонажів. Перекладач повинен зберегти ці елементи, не спрощуючи і не передчасно розкриваючи сюжет, а також дотримуватися етичних норм при перекладі сцен насильства.

3. Передача стилю автора та мовної характеристики персонажів передбачає збереження ідіостилу Ларссона, контрастів між офіційним, аналітичним і розмовним мовленням, а також відтворення інтонацій, ритму, іронії та сарказму. Персонажі демонструють соціальні, гендерні та професійні відмінності у мовленні, які перекладач має точно передати, щоб зберегти психологічну достовірність та індивідуальність героїв.

4. Передача сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів потребує використання стратегій функціональної заміни, еквівалентного перекладу, калькування та доместикації. Це дозволяє зберегти соціальний та емоційний колорит персонажів, передати культурні та мовні відтінки, водночас забезпечуючи зрозумілість тексту для українського читача.

5. Таким чином, успішний переклад детективного роману Ларссона є результатом комплексного підходу, що поєднує точність, стилістичну

адекватність та культурну адаптацію. Завдяки цьому переклад зберігає професійну достовірність, психологічну глибину персонажів, жанрову специфіку та художню виразність оригіналу.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ СТІГА ЛАРССОНА «ЧОЛОВІКИ, ЩО НЕНАВИДЯТЬ ЖІНОК»

3.1. Відтворення жанрових ознак детективного роману в перекладі

Детективний роман як жанр літератури характеризується специфічними структурними та стилістичними ознаками, що відрізняють його від інших художніх творів [14; 36]. Основними складовими детективного сюжету виступають злочин, його розслідування, логічна послідовність подій, поступове відкриття істини, а також створення у читача атмосфери інтриги та напруги. Жанрові ознаки детективного роману формуються через поєднання різних художніх прийомів: використання фактологічної мови при описі доказів, документальність викладу, контраст між внутрішнім світом персонажів і зовнішньою об'єктивною реальністю, психологічне напруження та несподівані сюжетні повороти [14].

При перекладі англomовного детективного роману Стіга Ларссона «The Girl with the Dragon Tattoo» на українську мову завдання полягає не лише в адекватній передачі смислу, а й у збереженні жанрових ознак. Відтворення жанрових рис у перекладі забезпечує читачеві сприйняття твору як детективу і дозволяє зберегти авторський задум щодо напруги, структури та стилю. Для цілеспрямованого аналізу жанрових ознак у перекладі доцільно розділити їх на три основні групи: деталі розслідування, атмосфера напруги та небезпеки, структура викладу (документи, хронологія, логічні зв'язки подій).

Однією з провідних ознак детективного жанру виступає ретельне відтворення деталей розслідування. Саме через деталі автор формує у читача відчуття реалістичності, логічності та достовірності подій. У романі Ларссона журналіст Мікаель Блумквіст детально аналізує документи, перевіряє свідчення та шукає суперечності у матеріалах. Така увага до дрібниць властива жанру і

створює інтригу, адже кожна деталь може мати визначальне значення для розкриття злочину.

Розглянемо перший приклад з Додатку А, таблиця А.1, приклад 1. У перекладі збережено офіційну лексику (звіт, доказ), що підкреслює документальний характер тексту. Дієприслівниковий зворот «уважно розбираючи» передає процес кропіткої перевірки даних. Це дозволяє читачеві перекладу відчутти напруженість і методичність роботи персонажа, що відповідає стилістичним особливостям і жанровій функції детективного тексту [47].

Приклад 2 з Додатку А демонструє точний переклад термінів (свідчення, суперечності, виявити правду), що забезпечує збереження юридично-криміналістичного контексту. Використання умовного способу (могли б виявити) передає логіку розслідування, підкреслюючи аналітичну діяльність персонажа. Такий підхід до перекладу допомагає зберегти жанрову функцію тексту, де читач поступово розкриває злочин разом із героєм.

У прикладі 3 (Додаток А, таблиця А.1) повтор (кожен документ, кожен фінансовий запис) зберігає ритмічну структуру оригіналу та підкреслює старанність перевірки. Використання слова «ретельно» передає методичність дій, що є типовою ознакою жанру. Переклад деталей розслідування потребує від перекладача не лише знання термінології, а й розуміння жанрової структури детективу, де кожна дрібниця може стати провідним доказом.

Детективний жанр неможливий без поступового нагнітання напруженості, що утримує читача у стані очікування [36; 37]. Ларссон використовує короткі речення, дієслова руху, опис зовнішніх обставин, які створюють відчуття небезпеки. Приклад 4 з Додатку А, таблиця А.2, демонструє, як український переклад зберігає ритм і динаміку оригіналу: дієслова «ставали дедалі швидшими, наближаючись» передають поступове загострення ситуації, підсилюючи напруження.

У прикладі 5 (Додаток А, таблиця А.2) переклад відтворює атмосферу тривоги і небезпеки завдяки епітетам (безкінечний, нова загроза), граматичним засобам, що підсилюють загрозливий настрій, та відтворює жанрову функцію створення напруги. Використання прикметників і метафоричних конструкцій дозволяє передати психологічний стан персонажа, що опиняється у небезпечній ситуації.

Приклад 6 з Додатку А показує, як використання дієслів і прикметників (відчув холод, порожні коридори, відлунював) у перекладі дозволяє зберегти атмосферу тривоги та ізоляції, що властива жанру детективу. Саме такі мовні засоби формують емоційне тло, на якому розгортається сюжет, і дозволяють читачеві зануритися у світ роману.

Детективні романи часто включають документальні вставки, протоколи, звіти, хронологічні зведення фактів, що створює враження реалістичності [47]. В українському перекладі збережено документальний стиль, відповідність термінології та хронологічну послідовність. Приклад 7 з Додатку А, таблиця А.3, демонструє, що переклад зберігає точність юридичних термінів (indictment – обвинувальний акт; District Court – окружний суд) та формальність викладу, що відповідає жанровій вимозі точності і достовірності.

У прикладі 8 (Додаток А, таблиця А.3) український переклад підтримує логічну структуру, зберігаючи послідовність подій і використання джерел інформації, що підкреслює жанрову реалістичність. Хронологічна точність у детективному романі виконує структуруючу функцію, оскільки дозволяє читачеві відстежувати логіку подій і самостійно робити висновки щодо винуватця злочину.

Приклад 9 (Додаток А, таблиця А.3) демонструє точне відтворення змісту, збереження юридичної термінології та логічного зв'язку між елементами доказової бази. Переклад фінансових операцій, невідповідностей та розкрадання передає не лише зміст, а й офіційний тон викладу, притаманний

документальним жанрам. Це створює ефект достовірності та підсилює жанрову приналежність тексту до детективного роману.

Аналіз українського перекладу роману Стіґа Ларссона показує, що провідні жанрові ознаки детективного роману збережені. Переклад забезпечує точність і документальність викладу фактів, методичність і логіку розслідування, поступове нагнітання напруги та відтворення атмосфери небезпеки, правильну передачу хронологічної та логічної структури подій. Таким чином український переклад зберігає жанрову специфіку оригіналу, дозволяючи читачеві відчувати детективну інтригу та брати участь у розкритті злочину разом із персонажами.

Проведений аналіз доводить, що український переклад роману Стіґа Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок» зберігає основні жанрові ознаки детективного роману, зокрема документальність викладу, логічну послідовність подій, нагнітання напруги та відтворення атмосфери небезпеки. Перекладачеві вдалося передати реалістичність розслідування через точне відтворення термінології, збереження хронології, ритму та стилістичного тону оригіналу. Такий підхід забезпечує адекватне сприйняття перекладу як твору детективного жанру та сприяє збереженню авторського задуму, водночас адаптуючи текст до мовно-культурних норм українського читача.

3.2. Передача ідіостилю Стіґа Ларссона українською мовою

Ідіостиль автора визначає його унікальний мовний почерк і формується завдяки системі лексичних, синтаксичних, стилістичних та ритмічних засобів, що використовуються у тексті [13]. Для Стіґа Ларссона властиві точність, фактологічність, детальна документальність викладу, контраст між офіційним стилем і живою розмовною мовою персонажів, а також використання професійної та технічної термінології. Його авторський стиль поєднує

аналітичну строгість із психологічною глибиною, що дозволяє створювати багаторівневий текст із різними темпами і тональністю.

Передача ідіостилю автора в українському перекладі є складним завданням [25]. Перекладач має відтворити не лише зміст, а й логіку викладу, точність фактів, стилістичні й ритмічні характеристики, а також специфіку мовлення персонажів. Для системного аналізу доцільно класифікувати ідіостиль Ларссона за трьома основними аспектами: лексичні характеристики, синтаксична структура та ритм, контраст офіційної та розмовної мови, а також внутрішні роздуми персонажів і психологічні нюанси.

Лексика Ларссона характеризується високою точністю та фактологічністю, включенням термінів із журналістики, криміналістики, фінансів та комп'ютерних технологій, а також відображенням соціально-психологічного контексту. Автор рідко використовує емоційно забарвлені слова у документах та звітах, проте у діалогах і внутрішніх монологів персонажів лексика стає більш експресивною, що передає психологічний стан та соціальні взаємодії. Приклад 1 з Додатку Б, таблиця Б.1, демонструє, як український переклад відтворює точність термінів (зламала архів, методичний пошук) та нейтральний тон викладу. Використання дієслова «зламала» підкреслює активність персонажа, а прикметник «методичний» – системність дій, що відображає ідіостиль автора.

Приклад 2 (Додаток Б, таблиця Б.1) забезпечує точність юридичної термінології та логіку викладу, що характерно для ідіостилю Ларссона. Вибір слова «невідповідності» точно відтворює зміст англійського *inconsistencies*, а дієслово «свідчити» передає ймовірність виявлення злочину. Така лексична точність є визначальною рисою перекладу, оскільки дозволяє зберегти документальність і аналітичність авторського стилю. У прикладі 3 (Додаток Б, таблиця Б.1) переклад обирає розмовний український відповідник, зберігаючи емоційну напругу, експресію та інтонаційний контраст із діловими текстами.

Приклад 4 з Додатку Б демонструє, що переклад зберігає послідовність дій і точність опису роботи журналіста, що відповідає стилю автора і жанру детективу. Така увага до професійної лексики формує достовірність образу персонажа та відображає журналістський досвід самого Ларссона.

Ідіостиль Ларссона проявляється у використанні довгих складнопідрядних речень, що детально описують дії, аналітичні процеси та логічні зв'язки між подіями. Одночасно автор застосовує короткі речення для передачі динаміки та напруги у сценах небезпеки, що створює контрастний ритм. Приклад 5 з Додатку Б, таблиця Б.2, показує, що переклад зберігає логіку та послідовність дій, довгі підрядні конструкції передають ретельність і системність мислення персонажа.

У прикладі 6 (Додаток Б, таблиця Б.2) короткі речення у перекладі передають швидкий темп подій та емоційний стан персонажів, зберігаючи ритмічний контраст і авторський прийом нарощування напруги. Такий синтаксичний прийом дозволяє читачеві відчувати динаміку подій і психологічний стан героїв, що опиняються у небезпечній ситуації. Приклад 7 з Додатку Б демонструє, що переклад зберігає вставні конструкції та детальні пояснення, що є характерним для аналітичного стилю автора.

Автор чергує офіційну термінологію у звітах і документах та розмовну лексику у діалогах. Це дозволяє підкреслити жанрову реалістичність та психологічну достовірність персонажів. Приклад 8 з Додатку Б, таблиця Б.3, демонструє збереження точності юридичних термінів і ділової форми викладу. У прикладі 9 (Додаток Б, таблиця Б.3) український переклад відтворює природну розмовну інтонацію та емоційність, контрастуючи з офіційними частинами тексту.

Приклад 10 (Додаток Б, таблиця Б.3) зберігає психологічну точність і внутрішню логіку мислення персонажа, що має суттєве значення для ідіостилу Ларссона. Внутрішні монологи у творах автора виконують функцію не лише психологічного занурення, а й створення інтелектуальної напруги, коли читач

слідкує за ходом думок детектива чи журналіста. Приклад 11 з Додатку Б демонструє, що український переклад зберігає точність та стилістичну напругу, поєднуючи професійну лексику з психологічними переживаннями персонажа.

Ідіостиль Ларссона значною мірою проявляється через внутрішні монологи персонажів, які дають змогу читачеві проникнути у психологічний стан героїв, відчувати їхні сумніви, страх, роздратування або інтелектуальне напруження. В українському перекладі збережено як зміст цих монологів, так і ритм мислення, що дозволяє передати авторську інтонацію та психологічну глибину. Приклад 12 з Додатку Б, таблиця Б.4, показує збереження питальної інтонації, послідовності думок і контрасту між минулим і теперішнім, що відповідає психологічній динаміці оригіналу. Використання дієслів у минулому часі (упустив, не помітив) і прислівників (зовсім) відтворює емоційне напруження персонажа.

У прикладі 13 (Додаток Б, таблиця Б.4) переклад передає не лише зміст, а й психологічне напруження: прислівник «ретельно» підкреслює обережність і точність мислення, а граматична конструкція з умовною залежністю (може зруйнувати все) відтворює потенційну загрозу, яку відчуває персонаж. Приклад 14 з Додатку Б точно передає внутрішній стан персонажа: сумнів, аналіз власних дій, внутрішній діалог із самим собою. Використання прислівникових конструкцій (на мить засумнівався, замислюючись) зберігає ритм оригіналу та динаміку думок.

Приклад 15 (Додаток Б, таблиця Б.4) передає логічну послідовність і концентрацію уваги персонажа. Використання дієслів «уявляв, обчислюючи» відтворює методичність і розумову активність, що є визначальним для відображення ідіостилю Ларссона у текстах, пов'язаних із розслідуванням.

Ларссон активно застосовує повторення, паралелізм, контраст і епітети, які підсилюють виразність тексту, створюють ритм і підтримують напруження [49]. У перекладі збережено ці прийоми, щоб український текст відчувався не лише змістово, а й стилістично подібним до оригіналу. Приклад 16 з Додатку Б,

таблиця Б.5, демонструє, що повтор слів «кожен» у перекладі зберігає ритм оригіналу та нарощування напруження, що є характерним прийомом Ларссона.

У прикладі 17 (Додаток Б, таблиця Б.5) контраст між «тихим» і «занадто тихим» у перекладі підсилює психологічну напругу і передає авторський стиль. Приклад 18 з Додатку Б показує збереження повторюваної структури та послідовності дій, що підкреслює методичність персонажа та точність опису, властиві ідіостилю Ларссона.

Аналіз перекладу показує, що український текст успішно відтворює лексичну точність і професійність, передаючи терміни журналістики, криміналістики, фінансів, комп'ютерної сфери. Синтаксична структура та ритм, де довгі аналітичні речення поєднуються з короткими для сцен напруги, також збережені. Контраст мовних рівнів, де офіційна термінологія поєднується з живими, емоційними діалогами, відтворює багат шаровість авторського стилю. Психологічна глибина персонажів передається через внутрішні монологи, сумніви, стратегічне мислення [37].

Стилістичні засоби автора, включаючи повтори, паралелізм, контрасти та епітети, також знайшли відображення в українському перекладі. Таким чином, український переклад зберігає унікальний авторський почерк Ларссона, дозволяючи читачеві відчувати не лише зміст, а й характерну ритміку, напруження та психологічну глибину тексту. Це створює ефект максимальної наближеності до оригіналу, зберігаючи жанрову і стилістичну автентичність детективного роману.

Аналіз ідіостилю Стіга Ларссона у романі «Чоловіки, що ненавидять жінок» засвідчує, що його переклад українською мовою зберігає основні особливості авторського письма – фактологічність, аналітичність, психологічну глибину та контраст між офіційною і розмовною мовою. Перекладачеві вдалося точно передати професійну лексику, складну синтаксичну структуру, ритмічні коливання тексту й внутрішню логіку мислення персонажів. Відтворення повторів, контрастів і паралелізмів забезпечує збереження ритмічності та

стилістичної виразності оригіналу. Завдяки цьому український переклад успішно передає авторський почерк Ларссона, його аналітичний стиль і психологічну напруженість, що є визначальними рисами його ідіостилю та забезпечують автентичність перекладеного тексту.

3.3. Особливості передачі стилістично маркованої лексики

Передача стилістично маркованої лексики у детективному романі є одним із найскладніших завдань для перекладача, оскільки він повинен не лише передати значення, а й відтворити функціональні та емоційні характеристики оригіналу [42]. У романі Стіга Ларссона «Дівчина з татуюванням дракона» виділяються три основні групи стилістично маркованої лексики: юридична та криміналістична термінологія, що передає офіційно-правовий зміст; засоби створення напруги, які формують динаміку та психологічний ефект; сленг, діалектизми та ідіоматичні вирази, що передають індивідуальність персонажів, соціальний контекст та емоційність. Усі ці групи стилістично маркованої лексики потребують різного підходу до перекладу, що відображає специфіку ідіостилю Ларссона та жанрові характеристики детективного роману.

Кожна з цих груп виконує у творі власну стилістичну функцію, тому перекладач має знайти баланс між точністю змістової передачі та природністю звучання в українській мові. Юридична й криміналістична термінологія вимагає максимальної точності та узгодження з усталеними термінами українського права. Засоби створення напруги — короткі репліки, уривчасті конструкції, еліпси — потребують збереження ритму й темпу оповіді, щоб відтворити атмосферу тривоги та невизначеності. Сленг, діалектизми та ідіоми становлять найбільшу перекладацьку проблему, адже вони тісно пов'язані з культурним контекстом. У таких випадках перекладач повинен використовувати функціональні відповідники або компенсаторні засоби, які

дозволяють передати тональність, соціальне забарвлення й індивідуальність персонажів без втрати автентичності тексту.

Отже, передача стилістично маркованої лексики у детективному романі потребує не лише глибокого знання мови, а й розуміння жанрової специфіки, авторського стилю та культурного контексту. Ефективність перекладу визначається здатністю перекладача зберегти змістову точність, стилістичну виразність і емоційний вплив оригіналу. У романі Стіга Ларссона «Дівчина з татуюванням дракона» це виявляється через майстерне поєднання термінологічної точності, художньої напруги та живої розмовної мови персонажів. Таким чином, успішне відтворення стилістично маркованої лексики забезпечує автентичність тексту та сприяє повноцінному сприйняттю авторського задуму українським читачем.

3.3.1. Переклад юридичної та криміналістичної термінології. Юридична та криміналістична термінологія відіграє провідну роль у детективному романі, оскільки забезпечує реалістичність, точність і логічну послідовність розслідування. Вона представлена офіційними документами, звітами, протоколами слідчих дій, а також описами юридичних процесів та судових рішень. Приклад 1 з Додатку В, таблиця В.1, демонструє, що переклад зберігає точність юридичної термінології. Слова «обвинувальний акт, подано» відповідають стандартним українським правовим термінам, що забезпечує відповідність юридичному контексту та жанрову достовірність.

У прикладі 2 (Додаток В, таблиця В.1) переклад передає професійну термінологію (криміналістичні докази, слідчі), забезпечуючи точність опису дій слідчих. Дієслово «зібрали» відтворює активність персонажів, що має значення для динаміки сюжету. Приклад 3 з Додатку В відтворює складну юридичну структуру та синтаксис оригіналу, зберігаючи офіційний стиль та точність значень. Таким чином, передача юридичної та криміналістичної лексики в українському перекладі забезпечує реалістичність, достовірність і логіку розслідування, що є необхідним для жанру детективного роману.

Приклад 11 (Додаток В, таблиця В.1) демонструє переклад протоколу допиту, де збережено точність формулювання і офіційний тон, що має значення для юридичної достовірності [19; 31]. У прикладі 12 з Додатку В слова «криміналістична група, зразки ДНК» зберігають професійну термінологію, а пасивна конструкція «зібрані на місці злочину» відтворює офіційний стиль звітності. Приклад 13 (Додаток В, таблиця В.1) зберігає офіційно-юридичну лексику та точність опису процесу, що підтверджує послідовність у передачі термінології.

Переклад юридичної термінології потребує від перекладача не лише знання мови, а й розуміння правових систем обох культур [32]. У деяких випадках термін може мати різне значення у різних правових системах, тому перекладач має обирати між точним відповідником і функціональним еквівалентом. Український переклад роману Ларссона демонструє високий рівень перекладацької компетентності у цій сфері, оскільки терміни не лише точно передають зміст, а й відповідають стилістичним нормам українського офіційно-ділового мовлення.

Отже, юридична та криміналістична термінологія у романі Стіґа Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок» становить важливий елемент побудови реалістичного детективного світу. Її переклад вимагає точності, стилістичної відповідності та розуміння правових реалій обох культур. Український переклад зберігає офіційний тон, логічність і документальну точність, що забезпечує достовірність подій і професійну автентичність мовлення персонажів. Завдяки цьому переклад не лише передає зміст оригіналу, а й підтримує жанрові стандарти детективу, створюючи відчуття правдивості та напруги, притаманні оригінальному тексту.

3.3.2. Передача засобів створення напруги. Напруга у детективному романі формується завдяки поєднанню синтаксису, лексики, повторів, ритмічних контрастів і психологічних описів [45]. В українському перекладі передано динаміку, щоб читач відчував напруженість подій так само, як у

оригіналі. Приклад 4 з Додатку В, таблиця В.2, демонструє, що короткі речення у перекладі створюють швидкий темп і емоційне напруження, передаючи авторський прийом Ларссона у сценах динаміки.

У прикладі 5 (Додаток В, таблиця В.2) повтор слів «кожен» та паралельна структура речення відтворюють нарощування напруження, що характерно для стилю автора. Приклад 6 з Додатку В зберігає психологічну напругу, використовуючи українські відповідники, що передають страх і тривожність персонажа. Такі мовні засоби формують емоційний фон тексту і дозволяють читачеві зануритися у психологічний стан героїв.

Приклад 14 (Додаток В, таблиця В.2) показує нарощування напруги через короткі речення, що передають швидкий темп подій та підсилюють психологічну напругу [45]. У прикладі 15 з Додатку В повторювана структура та паралелізм у перекладі нарощують драматичний ефект. Приклад 16 (Додаток В, таблиця В.2) передає психологічну напругу та фізичні прояви страху, що характерно для детективного стилю Ларссона.

Засоби створення напруги у перекладі виконують не лише художню, а й структурну функцію [45]. Вони допомагають читачеві слідкувати за розвитком подій, передбачати можливі повороти сюжету та співпереживати персонажам. Український переклад успішно відтворює ці засоби через синтаксичні трансформації, лексичний добір та збереження ритміки оригіналу.

Отже, засоби створення напруги у перекладі роману Стіга Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок» забезпечують відтворення психологічної інтенсивності та динаміки оригіналу. Завдяки вдалому поєднанню коротких речень, повторів, паралельних конструкцій та емоційно насиченої лексики перекладач досягає ефекту присутності, утримуючи увагу читача впродовж усього сюжету. Такі прийоми дозволяють зберегти жанрову специфіку детективу, підтримати напружений ритм оповіді та передати атмосферу тривоги й невизначеності, що є ключовими рисами авторського стилю Ларссона.

3.3.3. Відтворення сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів. Ларссон широко використовує сленг, професійні жаргонізми та ідіоми, що відображає індивідуальність персонажів та соціальні контексти. Переклад таких одиниць потребує творчого підходу, зберігаючи смислове і емоційне навантаження. Приклад 7 з Додатку В, таблиця В.3, демонструє, що український переклад передає значення англійської ідіоми у природній розмовній формі, зберігаючи емоційний відтінок.

У прикладі 8 (Додаток В, таблиця В.3) переклад використовує кальку «задні двері», що зберігає професійний жаргон і точність технічного опису. Приклад 9 з Додатку В передає емоційну експресію та інтонацію, що характерні для живої розмовної мови персонажа. Приклад 10 (Додаток В, таблиця В.3) передає ідіоматичне значення українською мовою, зберігаючи точність та природність вираження.

Приклад 17 (Додаток В, таблиця В.3) демонструє переклад молодіжного сленгу, де збережено розмовний стиль. У прикладі 18 з Додатку В дієслово «вибігла» природно передає динаміку дії, а конструкція «схопила сумку» зберігає емоційну експресію. Приклад 19 (Додаток В, таблиця В.3) передає зміст англійського ідіому через український відповідник, зберігаючи смислове навантаження.

Приклад 20 з Додатку В відтворює емоційний тон, що підкреслює характер персонажа та соціальний контекст. У прикладі 21 (Додаток В, таблиця В.3) переклад зберігає професійну термінологію та логіку дій журналіста, що має значення для жанрової достовірності. Приклад 22 з Додатку В передає метафоричне значення та жанровий характер, обираючи найбільш природний український варіант.

Передача сленгу та ідіоматичних виразів потребує від перекладача не лише мовної, а й культурної компетентності [29]. Перекладач має розуміти соціальний контекст, у якому функціонує вираз, та знаходити еквівалент, що матиме подібну функцію в цільовій культурі. Український переклад роману

Ларссона демонструє вдале поєднання адаптації та збереження оригінальності, що дозволяє читачеві відчувати як індивідуальність персонажів, так і атмосферу шведського суспільства.

Додатковий аналіз показує, що український переклад роману Ларссона успішно відтворює юридичну та криміналістичну термінологію – точність і відповідність офіційному стилю. Засоби створення напруги – короткі речення, повтори, паралелізм, внутрішні монологи – також збережені. Сленг, діалектизми та ідіоматичні вирази передані з природністю розмовної мови, соціальним контекстом і емоційною експресією персонажів.

У цілому, передача стилістично маркованої лексики у романі Стіга Ларссона поєднує технічну точність, стилістичну виразність та жанрову автентичність, що дозволяє українському читачеві зануритися в атмосферу тексту без відчуття його вторинності чи втрати оригінальної глибини. Передача юридичної та криміналістичної термінології сприяє збереженню документальної достовірності твору, підкреслюючи аналітичність і критичність авторської манери. Використання засобів створення напруги - коротких фраз, рваного синтаксису, повторів - забезпечує емоційний ефект, який є визначальним для жанру детективного триллера.

Водночас адекватна адаптація сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів робить персонажів багатовимірними, живими й переконливими, дозволяючи іншомовному читачеві сприймати їх так само автентично, як і носій оригінальної культури [38]. Таким чином, переклад уможливлює баланс між вірністю оригіналу та необхідною адаптацією до українського мовного й культурного контексту. Саме це поєднання точності й гнучкості створює цілісне враження від твору та дозволяє відтворити індивідуальний стиль Ларссона, що ґрунтується на поєднанні журналістської об'єктивності та художньої емоційності.

Отже, переклад сленгу, професіоналізмів і ідіоматичних виразів у романі Стіга Ларссона «Чоловіки, що ненавидять жінок» є важливим засобом

збереження індивідуальності персонажів і соціальної автентичності твору. Перекладач майстерно поєднує точність і природність мовлення, добираючи відповідники, що відтворюють як емоційний, так і культурний підтекст висловлювань. Завдяки цьому український текст зберігає розмовну живість, соціальну забарвленість і стилістичну виразність оригіналу. Такий підхід забезпечує повноцінну комунікативну еквівалентність, дозволяючи читачеві відчувати глибину авторського задуму та характерне поєднання журналістської конкретності й художньої емоційності, притаманне ідіостилу Ларссона.

Висновки до розділу 3

1. Український переклад зберігає основні жанрові характеристики: документальність викладу, логічну послідовність подій, деталі розслідування, поступове нагнітання напруги та відтворення атмосфери небезпеки. Переклад дозволяє читачеві сприймати текст як детективний роман, підтримуючи інтригу та динаміку оригіналу.

2. Перекладач успішно передав фактологічність, аналітичність, психологічну глибину та контраст між офіційною і розмовною мовою. Збережено синтаксичну структуру і ритмічні коливання тексту, внутрішні монологи та прийоми повторів, паралелізму й контрастів. Це дозволяє відтворити авторський стиль, ритм і психологічне напруження, характерні для оригіналу.

3. Переклад юридичної та криміналістичної термінології забезпечує точність, логічність і документальну достовірність. Засоби створення напруги, включаючи короткі речення, повтори та рваний синтаксис, відтворюють динаміку та психологічний ефект оригіналу. Сленг, діалектизми та ідіоматичні вирази передані з урахуванням культурного контексту, зберігаючи індивідуальність персонажів і соціальну автентичність твору.

4. Український переклад забезпечує баланс між вірністю оригіналу та адаптацією до мовно-культурних норм українського читача. Він передає жанрову специфіку, авторський стиль та емоційний вплив тексту, дозволяючи повноцінно відчувати інтригу, психологічну напругу та аналітичний підхід персонажів.

5. Таким чином, український переклад роману Стіґа Ларссона є успішним з точки зору жанрової, стилістичної та лексико-культурної адекватності, що забезпечує автентичне сприйняття тексту українським читачем.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У роботі здійснено комплексний аналіз лексико-стилістичних особливостей перекладу англomовного детективного роману Стіга Ларссона «Дівчина з татуюванням дракона» українською мовою, що дозволило виявити провідні перекладацькі стратегії відтворення жанрової специфіки, ідіостилю автора та різних типів стилістично маркованої лексики.

Дослідження жанрових ознак детективного роману показало, що до провідних структурно-композиційних та стилістичних характеристик цього жанру належать наявність злочину та загадки, послідовність етапів розслідування, поступове викриття істини, обмежене коло підозрюваних, використання професійної термінології, створення атмосфери напруги та інтриги. Переклад детективного тексту вимагає збереження логічної цілісності твору, динаміки розгортання подій, прихованої інформації та функціональної ролі тексту як інтелектуальної гри з читачем. Аналіз українського перекладу роману Ларссона засвідчив успішне відтворення документальності викладу фактів, методичності розслідування, поступового нагнітання напруги та хронологічної структури подій, що забезпечує збереження жанрової приналежності твору.

Вивчення ідіостилю Стіга Ларссона виявило його характерні риси: документалізм і публіцистичність викладу, соціальну заангажованість, реалістичну деталізацію, стриманий лаконічний стиль письма, активне використання інтертекстуальності та культурних алюзій, чітку композицію з паралельними сюжетними лініями. Передача ідіостилю в українському перекладі вимагала збереження термінологічної точності, поєднання офіційно-ділової, публіцистичної та художньої лексики, відтворення контрасту між сухою оповіддю та емоційно насиченими діалогами. Аналіз показав, що перекладач успішно відтворив лексичну точність, синтаксичну структуру та ритм оригіналу, контраст мовних рівнів, психологічну глибину персонажів

через внутрішні монологи, а також стилістичні засоби автора (повтори, паралелізм, контрасти).

Систематизація стилістично маркованої лексики детективного роману дозволила виділити три основні групи: професійну термінологію (юридичну, криміналістичну, наукову), засоби створення напруги (короткі речення, повтори, еліпсис, недомовленість, описи внутрішніх станів) та сленг, діалектизми, ідіоматичні вирази. Кожна група потребує специфічних перекладацьких підходів: термінологія вимагає точності та відповідності професійним стандартам цільової мови; засоби напруги потребують збереження синтаксичних конструкцій, ритму та емоційного забарвлення; сленг та ідіоми вимагають творчого пошуку функціональних еквівалентів з урахуванням соціального та культурного контексту.

Аналіз передачі спеціальної термінології показав, що український переклад роману Ларссона демонструє високу точність у відтворенні юридичних, криміналістичних та технічних термінів. Перекладач використовує усталені українські відповідники для правових понять, зберігає професійну лексику у описах слідчих дій та журналістських розслідувань, точно передає комп'ютерну термінологію. У випадках, коли пряме відтворення терміна неможливе через відмінності правових систем, застосовуються пояснювальні конструкції або функціональні еквіваленти, що забезпечує зрозумілість тексту для українського читача без втрати його документальної достовірності.

Дослідження відтворення напруги, інтриги та атмосфери виявило, що український переклад зберігає провідні засоби створення психологічного ефекту: короткі речення для передачі динаміки подій, повтори та паралельні конструкції для нарощування напруження, еліпсис та недомовленість для створення загадковості, лексику з негативним емоційним забарвленням для формування тривожної атмосфери. Перекладач успішно відтворює контраст між насиченими подіями сценами та уповільненими аналітичними епізодами, що відповідає темпоритмічній організації оригіналу. Збереження цих елементів

дозволяє українському читачеві відчути ту саму напругу та емоційне залучення, що й читач оригіналу.

Аналіз передачі стилю автора та мовної характеристики персонажів засвідчив, що український переклад успішно відтворює індивідуальність героїв через їхню лексику, інтонацію та специфічні мовні маркери. Лаконічне закрите мовлення Лісбет Саландер контрастує з розгорнутим аналітичним стилем Мікаеля Блумквіста, офіційно-ділова мова представників бізнесу та влади протиставляється живій розмовній лексиці журналістів та представників маргінальних груп. Перекладач зберігає гендерні та соціальні відмінності у мовленні персонажів, відтворює іронію та сарказм, адаптує культурні алюзії та мовні маркери до українського контексту.

Дослідження перекладу сленгу, діалектизмів та ідіоматичних виразів показало, що перекладач використовує різноманітні стратегії: еквівалентний переклад для усталених ідіом, функціональну заміну для стилістично маркованих виразів, калькування для технічного сленгу, доместикацію для адаптації до українських реалій, форенізацію для збереження міжнародних термінів. Такий диференційований підхід дозволяє зберегти експресивність оригіналу, соціальний контекст та індивідуальність персонажів, водночас забезпечуючи природність та зрозумілість тексту для українського читача.

Комплексний аналіз українського перекладу роману Стіга Ларссона «Дівчина з татуюванням дракона» засвідчив високий рівень перекладацької майстерності у відтворенні жанрових ознак детективу, ідіостилю автора та стилістично маркованої лексики. Переклад успішно поєднує технічну точність, стилістичну виразність та жанрову автентичність, що дозволяє українському читачеві повноцінно сприйняти як детективну інтригу та атмосферу напруги, так і глибину психологічних характеристик персонажів та соціальну критику, закладену автором у текст.

Результати дослідження підтверджують, що переклад детективного роману вимагає від перекладача не лише високої мовної компетенції, а й

глибокого розуміння жанрової специфіки, володіння перекладацькими стратегіями, культурної чутливості та здатності балансувати між вірністю оригіналу та адаптацією до норм цільової мови. Виявлені у роботі перекладацькі рішення та стратегії можуть бути застосовані у практиці перекладу інших творів детективного жанру та слугувати основою для подальших досліджень у галузі художнього перекладу.

Подальше вивчення проблеми перекладу детективної літератури може здійснюватися у напрямку порівняльного аналізу перекладів різних детективних романів, дослідження особливостей перекладу інших жанрових різновидів детективу (психологічний детектив, нуар, кримінальний трилер), вивчення рецепції детективних творів у різних культурах, а також розробки методичних рекомендацій для перекладачів художньої літератури детективного жанру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арешенков Ю. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навч. посіб. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. 177 с.
2. Бережна М. В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англомовних художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2021. V(34). Issue: 124. С. 11–15.
3. Бондарук Л., Міщук Я. Концепт «злочин»: лінгвокультурологічна репрезентація та особливості його перекладу (на прикладі роману Жоржа Сіменона «Невдача комісара Мегре»). *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2022. Вип. 3–4. С. 7–16.
4. Брославська Л., Шевченко І. Ідіостиль і концептуальна ідіосфера автора у художньому дискурсі. *Вісник ХНУ. Серія: Дискурсологія. Семантика і прагматика*. 2012. № 1003. С. 22–27.
5. Волощук В. І. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології. *Наукові праці : науково-методичний журнал. Серія: Філологія. Літературознавство*. 2008. т. 92. Вип. 79. С. 5–8.
6. Глінка Н. В., Зайченко Ю. Експресивні засоби й стилістичні прийоми вираження експресивності та особливості їх перекладу. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія: Філологія. Педагогіка*. 2013. Вип. 2. С. 34–39.
7. Дідух Х. І. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. URL : <http://surl.li/bifec> (дата звернення: 09.10.2025).
8. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2005, 224 с.
9. Зорівчак Р. Український художній переклад як націєтворчий чинник. *Літературна Україна*. 2005. № 1(13 січня). С. 7.

10. Івахненко А. О. Складові мовленнєвого образу маніяка в медичному трилері та способи їх відтворення в перекладі (на прикладі твору Т. Геррітсен *The Apprentice*). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34. № 3. С. 27–34.
11. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Вища школа, 1982., 164 с.
12. Корнієнко А. І., Бугайова А. С. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2016. № 25. Т. 1. С. 36–38.
13. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2000. 448 с.
14. Кукса Г. М. Історія розвитку та типологія жанра детективу у контексті світової літератури. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2004. № 15. С. 150–154.
15. Линтвар О. М. Індивідуальний авторський стиль (ідіостиль), ідіолект автора художнього твору. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2014. Вип. 44. С. 160–162.
16. Ліпісовецька О. М. Теоретичні засади дослідження ідіостилу у перекладах художніх текстів. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації* : збірник студентських наукових робіт XIII Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів і молодих науковців (м. Житомир, 6 листопада 2020 р). Житомир, 2020. С. 126–130.
17. Лобата А. Г. Лінгвокультурологічні аспекти художнього перекладу у ХХІ столітті: основні напрями та перспективи. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. 2011. № 2. С. 81–86.
18. Майборода Н. Лексико-семантичні особливості детективних романів Андрія Кокотюхи. *Філологічний часопис*. 2021. № 2. С. 56–63.

19. Маслова С., Юхимець С. Юридичний дискурс: екстралінгвістичні труднощі перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 62. Т. 1. С. 234–246.

20. Михайленко О. О. Прийом перекладу як один з основних елементів техніки перекладу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 13 (248). С. 201–208.

21. Молчко О. О. Художнє порівняння як категорія перекладознавства (на матеріалі української та англійської мов) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Львів, 2015. 257 с.

22. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2008. 200 с.

23. Охріменко А. С. Трилер як тип тексту: теоретичний аспект. *Мова і культура*. 2011. Вип. 14. т. 5. С. 394–401.

24. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

25. Сологуб Н. М. Поняття «індивідуальний стиль письменника» в контексті сучасної лінгвістики. *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. 2001. Вип. 117–118. С. 34–38.

26. Стельмах Б. Індивідуальний стиль як об'єкт лінгвостилістичних досліджень. *Вісник Уманського педагогічного університету. Серія «Філологія (мовознавство)»*. 2004. С. 228–233.

27. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ : Факт — Наш час, 2006. 344 с.

28. Терещенко Л., Ткачук Т. Про доцільність ототожнення понять «ідіолект» та «ідіостиль». *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2020. Vol. 8 (4). P. 127–130.

29. Томчаковський О. Г., Строченко Л. В., Томчаковська Ю. О., Єрмоменко С. В. *Stylistics : навч.-метод. посіб.* Одеса : Університетська книга, 2024. 76 с.

30. Фоміна Л. В. Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад» / Упоряд.: Л. В. Фоміна. Дніпро : Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2015. 164 с.

31. Чайковська Т. В. Труднощі художнього перекладу. *Сучасні наукові дослідження* : матеріали II Міжнар. наук. практ. конф. (Дніпропетровськ, 20-28 лютого 2006 р.). Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. 25 с.

32. Altıntaş Ö., Karadağ A. B. Creating a national crime fiction through allegory translation: from Sherlock Holmes, the western detective to Relentless Avni, the Turkish Sherlock Holmes. *Neohelicon*. 2022. Vol. 49. P. 765–788.

33. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London : Routledge, 2011. 304 p.

34. Bruno E., Sabatino L., Tomasi F. FiCT-O: Modelling Fictional Characters in Detective Fiction from the 19th to the 20th Century. *Humanities*. 2025. Vol. 14. No. 9. P. 1–15.

35. Catford J. A Linguistic Theory of Translation. Oxford : Oxford University Press, 1995. 103 p.

36. Cawelti G. J. Adventure, Mystery, and Romance. Formula Stories as Art and Popular Culture. Chicago : The University of Chicago Press, 1976. 152 p.

37. Dutta-Flanders R. The Language of Suspense in Crime Fiction: A Linguistic Stylistic Approach. London : Palgrave Macmillan, 2017. 500 p.

38. Hajiyeveva B. Translating Idioms and Slang: Problems, Strategies, and Cultural Implications. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*. 2025. Vol. 2. No. 2. P. 284–293.

39. House J. Translation as Communication across Languages and Cultures. London; New York : Routledge, 2016. 168 p.

40. Khasawneh R. R., Alsharif B. I. Translating Idiomatic Expressions: A Systematic Review. *Forum for Linguistic Studies*. 2025. Vol. 7. No. 10. P. 881–893.
41. Madrimova A. Translating idioms and cultural references. Navigating complexity in translation practice. *Linguistics and Digital Age*. 2024. URL: <https://inlibrary.uz/index.php/linguistics-digital-age/article/view/34960> (дата звернення: 03.10.2025).
42. Maher B., Bassnett S. The Translation and Circulation of Crime Fiction. *The Cambridge Companion to World Crime Fiction* / ed. J. Gulddal, S. King, A. Rolls. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. P. 46–64.
43. Majhut S. V. The Challenges of Translating Cultural Embeddedness in Crime Fiction: A Picture from Croatia. *Przekładaniec: A Journal of Translation Studies, Special Issue 1/2022 – Translating Genre Literature*. 2022. P. 93–116.
44. Reiss K., Vermeer H. J. Towards a general theory of translational action: Skopos Theory explained. London : Routledge, 2014. 240 p.
45. Samandarova S. Psychological Thriller Genre and Its Major Characteristics. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*. 2024. Vol. 3. No 2. P. 244–248.
46. Sandberg E. Under the net: universal time, modernism, and the subversive temporality of Golden Age detective fiction. *Textual Practice*. 2022. Vol. 37. Issue 12. P. 1894–1911.
47. Shokhidova M. Linguistic Problems in Translating Detective Fiction: Terms, Context and Stylistic Differences. *American Journal of Social Sciences and Humanity Research*. 2025. Vol. 5. Issue 3. P. 18–21.
48. Steiner G. After Babel: Aspects of Language and Translation. Oxford : Oxford University Press, 1975. 516 p.
49. Venuty L. Translation Changes Everything: Theory and Practice. London; New York : Routledge, 2013. 288 p.
50. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 2017. 344 p.

51. Zupan S. Stylistic Aspects of Detective Fiction in Translation: The Case of 'The Murders in the Rue Morgue' in Slovenian. *The Linguistics of Crime* / J. Douthwaite, U. Tabbert (eds.). Cambridge : Cambridge University Press, 2023. P. 121–149.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ І ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

52. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
53. Загнітко А. С. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. URL : <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/251/1> (дата звернення: 03.10.2025).
54. Ларссон С. Чоловіки, які ненавидять жінок / пер. зі швед. Володимира Верховеня. Харків : Фоліо, 2010. 702 с.
55. Larsson S. The Girl with the Dragon Tattoo. URL : https://ebooknoid.wordpress.com/wpcontent/uploads/2012/01/the_girl_with_the_dragon_tattoo.pdf (дата звернення 10.04.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади відтворення жанрових ознак детективного роману в перекладі

Таблиця А.1 – Відтворення деталей розслідування

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
1	"Blomkvist read the report once again, going over every detail of the evidence."	«Блумквіст перечитав звіт ще раз, уважно розбираючи кожную деталь доказів».	Збережено офіційну лексику та процес перевірки
2	"He compared the statements of the witnesses to find contradictions that might reveal the truth."	«Він порівнював свідчення свідків, щоб знайти суперечності, які могли б виявити правду».	Передано юридично-криміналістичний контекст
3	"Every document, every financial record was scrutinized until the smallest detail became clear."	«Кожен документ, кожен фінансовий запис був ретельно перевірений, поки не стало зрозуміло найменше уточнення».	Збережено повтор і методичність

Таблиця А.2 – Створення атмосфери напруги та небезпеки

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
4	"She heard footsteps behind her, quickening, closing in."	«Вона почула кроки позаду, що ставали дедалі швидшими, наближаючись».	Збережено ритм і динаміку
5	"The dark alley seemed endless, each shadow hiding a new threat."	«Темний провулок здавався безкінечним, кожна тінь приховувала нову загрозу».	Відтворено атмосферу тривоги
6	"He felt a chill as he entered the abandoned building, every sound echoing through the empty halls."	«Він відчув холод, заходячи в покинутий будинок, кожен звук відлунював порожніми коридорами».	Передано атмосферу ізоляції

Таблиця А.3 – Документальність і хронологічна структура

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
7	"The indictment against Wennerström was filed in Stockholm District Court."	«Обвинувальний акт проти Веннерстрема було подано до Стокгольмського окружного суду».	Точність юридичних термінів
8	"The timeline of events was reconstructed based on phone records and witness statements."	«Хронологію подій відновлено на основі телефонних записів та свідчень свідків».	Збережено логічну структуру
9	"All financial transactions were reviewed to detect inconsistencies that might indicate embezzlement."	«Всі фінансові операції були перевірені, щоб виявити невідповідності, які могли б свідчити про розкрадання».	Передано доказову базу

Приклади передачі ідіостилю Стіга Ларссона

Таблиця Б.1 – Лексичні особливості: технічна та професійна термінологія

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
1	"She hacked into the archive and found what she was looking for after two hours of methodical searching."	«Вона зламала архів і знайшла те, що шукала, після двох годин методичного пошуку».	Точність термінів і нейтральний тон
2	"All financial transactions were scrutinized to detect inconsistencies that might indicate embezzlement."	«Всі фінансові операції були перевірені, щоб виявити невідповідності, які могли б свідчити про розкрадання».	Юридична термінологія
3	"Don't mess with me."	«Не лізь до мене».	Розмовний відповідник
4	"He cross-checked the sources and double-checked every quote before publishing the article."	«Він перевіряв джерела та ще раз перевіряв кожен цитату перед публікацією статті».	Професійна лексика журналіста

Таблиця Б.2 – Синтаксична структура та ритм

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
5	"After examining the financial records, comparing the statements of witnesses, and reviewing the security footage, Blomkvist concluded that there were significant inconsistencies that required further investigation."	«Після вивчення фінансових записів, порівняння свідчень свідків та перегляду записів із камер спостереження Блумквіст дійшов висновку, що існують суттєві невідповідності, які потребують подальшого розслідування».	Складне аналітичне речення
6	"He ran. The footsteps were closer. She had no time to think."	«Він біг. Кроки ставали ближчими. Вона не мала часу думати».	Короткі речення для напруги
7	"Blomkvist, after reading the report thoroughly, noted several anomalies, some of which were subtle but crucial to understanding the case."	«Блумквіст, ретельно прочитавши звіт, відзначив кілька аномалій, деякі з яких були непомітні, але важливі для розуміння справи».	Вставні конструкції

Таблиця Б.3 – Контраст офіційної та розмовної мови

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
8	"The indictment against Wennerström was filed in Stockholm District Court."	«Обвинувальний акт проти Веннерстрема було подано до Стокгольмського окружного суду».	Офіційна мова
9	"I don't care what they think. I'll do it my way."	«Мені все одно, що вони думають. Я зроблю по-своєму».	Розмовна інтонація
10	"He wondered if he had overlooked something crucial,	«Він замислився, чи не пропустив щось важливе, деталь, яка могла б	Внутрішні роздуми

	a detail that could change everything."	змінити все».	
11	"She analyzed the encrypted files meticulously, aware that a single mistake could compromise the investigation."	«Вона ретельно аналізувала зашифровані файли, усвідомлюючи, що навіть одна помилка може зруйнувати розслідування».	Професійна лексика з психологічним станом

Таблиця Б.4 – Внутрішні монологи та психологічна глибина

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
12	"Why had he missed that clue? It was so obvious now, yet at the time it had eluded him completely."	«Чому він упустив ту підказку? Тепер вона здавалась такою очевидною, але тоді він зовсім її не помітив».	Питальна інтонація та контраст
13	"She realized that the smallest detail could unravel everything, and she had to think carefully before making the next move."	«Вона зрозуміла, що найменша деталь може зруйнувати все, і їй довелося ретельно продумати наступний крок».	Психологічне напруження
14	"He doubted his own judgment for a moment, wondering if he had misinterpreted the evidence."	«Він на мить засумнівався у власному судженні, замислюючись, чи не неправильно він витлумачив докази».	Внутрішній діалог
15	"He mapped out every possible scenario in his mind, calculating the consequences of each action."	«Він уявляв собі всі можливі сценарії, обчислюючи наслідки кожної дії».	Методичність мислення

Таблиця Б.5 – Стилiстичні засоби: повтори, контрасти, паралелізм

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
16	"Every step, every sound, every shadow seemed threatening."	«Кожен крок, кожен звук, кожна тінь здавались загрозливими».	Повтор для напруги
17	"The office was quiet, too quiet, making every creak sound ominous."	«Офіс був тихим, занадто тихим, і кожен скрип здався зловісним».	Контраст
18	"He checked the files, he checked the emails, he checked the messages, leaving nothing unchecked."	«Він перевіряв файли, він перевіряв електронні листи, він перевіряв повідомлення, не залишивши нічого неперевіреном».	Паралелізм

Додаток В

Приклади перекладу лексико-стилістичних одиниць

Таблиця В.1 – Юридична та криміналістична термінологія

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
1	"The indictment against Wennerström was filed in the Stockholm District Court."	«Обвинувальний акт проти Веннерстрема було подано до Стокгольмського окружного суду».	Юридична точність
2	"The investigators collected fingerprints and other forensic evidence from the crime scene."	«Слідчі зібрали відбитки пальців та інші криміналістичні докази з місця злочину».	Професійна термінологія
3	"The defendant was represented by a public attorney who challenged the evidence presented by the prosecution."	«Обвинувачений був представлений державним адвокатом, який оскаржує докази, надані стороною обвинувачення».	Офіційний стиль
11	"The witness provided a detailed statement regarding the events of the night."	«Свідок дав детальне свідчення щодо подій тієї ночі».	Протокол допиту
12	"The forensic team analyzed the DNA samples collected from the crime scene."	«Криміналістична група проаналізувала зразки ДНК, зібрані на місці злочину».	Криміналістичний опис
13	"The judge adjourned the hearing until further notice."	«Суддя відклав слухання до подальшого повідомлення».	Судова процедура

Таблиця В.2 – Засоби створення напруги

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
4	"He ran. The footsteps were closer. She had no time to think."	«Він біг. Кроки ставали ближчими. Вона не мала часу думати».	Короткі речення
5	"Every shadow, every sound, every movement seemed dangerous."	«Кожна тінь, кожен звук, кожен рух здавалися небезпечними».	Повтори та паралелізм
6	"She couldn't shake the feeling that someone was watching her every move."	«Вона не могла позбутися відчуття, що хтось спостерігає за кожним її рухом».	Психологічна напруга
14	"The door creaked. He froze. Someone was coming."	«Двері скригнули. Він завмер. Хтось ішов.»	Нарощування напруги
15	"The rain, the wind, the darkness – all seemed against him."	«Дощ, вітер, темрява – усе здавалося проти нього».	Деталізація
16	"He knew he had only seconds to decide, and his heart raced."	«Він знав, що має лише кілька секунд на рішення, і його серце калатало».	Внутрішні роздуми

Таблиця В.3 – Сленг, діалектизми та ідіоматичні вирази

№	Оригінал (англ.)	Український переклад	Коментар
7	"He's a real pain in the neck."	«Він справжня морока».	Розмовний сленг
8	"The hacker breached the system using a backdoor."	«Хакер вломив систему, скориставшись «задніми дверима»».	Професійний жаргон
9	"Come on, don't be such a coward!"	«Давай же, не будь таким боягузом!»	Емоційна експресія
10	"He hit the nail on the head."	«Він потрапив у точку».	Ідіоматичний вираз
17	"That guy is totally clueless."	«Цей хлопець зовсім нічого не розуміє».	Молодіжний сленг
18	"She grabbed her bag and bolted out the door."	«Вона схопила сумку й вибігла з дверей».	Діалектизм
19	"He played it by ear."	«Він діяв на свій розсуд».	Ідіоматичний вислів
20	"Stop messing around!"	«Припини дуріти!»	Емоційний сленг
21	"He fact-checked every source before going to print."	«Він перевіряв кожне джерело перед публікацією».	Професійний жаргон журналістики
22	"The trail went cold."	«Слід загубився».	Гра слів та ідіоми

SUMMARY

The actual value of the research. The translation of detective stories is one of the most difficult branches of literary translation, as it requires not only the transfer of content, but also the preservation of genre specificity, stylistic features and the atmosphere of tension inherent in a detective novel. In modern literary translation studies, there is an increase in scientific interest in the problems of reproducing the genre characteristics of a detective, which can be explained both by the popularity of this genre among readers and the need for theoretical understanding of translation strategies in working with this type of texts.

Stieg Larsson's novel "The Girl with the Dragon Tattoo" is a prime example of the modern detective genre, as it combines elements of a classic detective story, a political thriller and a social novel, and its translation into Ukrainian demonstrates numerous lexical and stylistic difficulties associated with the transfer of the author's idiosyncrasy, special terminology and means of creating tension. The study is relevant due to the need for a comprehensive analysis of translation decisions in working with a detective story text, which will allow identifying optimal strategies for reproducing the genre and stylistic features of the original.

The **purpose** of the study is to identify lexical and stylistic difficulties in translating a detective novel and ways to overcome them.

The purpose is achieved through a number of **tasks**:

1. to identify genre features of a detective novel and the specifics of their reproduction in translation;
2. to characterize Stieg Larsson's idiosyncrasy and identify the features of its transference into Ukrainian;
3. to systematize stylistically marked vocabulary of the detective novel in question (slang, dialectisms, professional vocabulary, means of creating tension) and to determine the methods of their rendering in translation;

4. to analyze the features of transferring special terminology (legal, forensic, scientific) into Ukrainian;

5. to determine the methods of reproducing tension, intrigue, and atmosphere in the translation of a detective text;

6. to identify strategies for conveying the author's style and the linguistic characteristics of the characters in the target text;

7. to carry out a comprehensive analysis of the Ukrainian translation of the novel, namely, as for reproducing the genre features, idiostyle and stylistically marked vocabulary.

The **object** of the study is the lexical and stylistic features of the detective novel in the original and translation.

The **subject** of the study is the methods and strategies for conveying lexical and stylistic units, genre features, and the author's idiostyle in the Ukrainian translation of a detective novel.

Stieg Larsson's novel "The Girl with the Dragon Tattoo" in the English translation by Reg Kiland and its Ukrainian translation by Volodymyr Verhoven make up the research **material**.

Research methods. In the process of writing the work, a system of general scientific and special research methods was used:

- descriptive method (to characterize the genre features of the detective novel and Stieg Larsson's idiostyle);
- comparative analysis method (to compare the English and Ukrainian texts);
- method of linguistic and stylistic analysis (to identify the stylistic features of the English and Ukrainian texts);
- method of contextual analysis (to determine the functional load of stylistically marked vocabulary);
- method of systematization and classification (to organize the identified translation transformations and strategies).

The **scientific novelty** of the study lies in the comprehensive approach to analyze the Ukrainian translation of Stieg Larsson's novel "The Girl with the Dragon Tattoo", which includes the study of the ways to reproduce detective genre features, and to render the author's idiosyncrasy in general and its various types of lexical and stylistic units, in particular. For the first time, a systematic analysis of the methods of transmitting legal and forensic terminology, means of creating tension, slang and idiomatic expressions in the translation of this work into Ukrainian has been carried out. Translation strategies used to preserve the genre specificity and author's style in the detective story have been identified and classified.

Practical significance of the results obtained. The results of the study can be used in such courses as Theory and Practice of Translation, English Stylistics, Comparative Stylistics of English and Ukrainian languages. The materials of the work can serve as the basis for further research into the translation of detective literature and the development of methodological recommendations for translators working with literary texts. The identified translation strategies and techniques can be applied in the practice of translating detective novels by other authors.

Approbation of the research results. The results of the research were reported and discussed at the Student Scientific Conference (V.N. Karazin Kharkiv National University, November 19, 2025).

Publications. Based on the results of the research, a scientific article titled "Slang as an Element of Stieg Larsson's Idiolect: Translation Challenges and Strategies", has been accepted for publication in the collection IN STATU NASCENDI.

Structure of the research. The work consists of an introduction, three parts, general conclusions, references (40 items) and appendices. The size of the main text is 56 pages.

The first part examines the theoretical principles of translating a detective novel, the second deals with the lexical and stylistic difficulties of translating an English-language detective novel, and the third suggests an analysis of the Ukrainian

translation of Stieg Larsson's novel "The Girl with the Dragon Tattoo". The appendices contain tables with examples of translations of different types stylistically.

The theoretical part of the thesis examines the genre features of detective novels and their reproduction in translation, Stieg Larsson's idiosyncrasy and the specifics of its rendering into Ukrainian, as well as lexical and stylistic units in detective novels (slang, dialectisms, professional vocabulary, and means of creating suspense). Special attention is paid to the difficulties of translating specialized terminology (legal, forensic, and scientific), reproducing tension, intrigue, and atmosphere, conveying the author's style and linguistic characterization of characters, as well as rendering slang, dialectisms, and idiomatic expressions.

The practical part presents a detailed analysis of the Ukrainian translation of Larsson's novel at three levels: reproduction of genre features, rendering the author's idiosyncrasy, and transferring lexical and stylistic units.

The research demonstrates that the Ukrainian translation successfully preserves the documentary nature of the narrative, the methodical approach to investigation, the gradual build-up of tension, and the chronological structure of events, which ensures the preservation of the work's genre identity. The translator effectively reproduces lexical accuracy, syntactic structure and rhythm of the original, contrast of linguistic levels, psychological depth of characters through internal monologues, as well as the author's stylistic devices (repetitions, parallelism, contrasts).

The study reveals that translating specialized terminology requires precision and adherence to professional standards of the target language; means of creating tension demand preservation of syntactic constructions, rhythm, and emotional coloring; slang and idioms require creative search for functional equivalents considering social and cultural context. The translator employs various strategies: equivalent translation for established idioms, functional substitution for stylistically marked expressions, calquing for technical slang, domestication for adaptation to Ukrainian realities, and foreignization for preserving international terms.

